

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ МНЕМОТЕХНІКИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0121-з
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
Х. В. Бобровська

Керівник: доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти, к. пед. н. _____ О. О. Самсонова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти, к. пед. н. _____ Ю. Є. Зубцова

Запоріжжя
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРЖДУЮ
Завідувач кафедри _____
«_____» _____ 20__ року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Бобровській Христині Віталіївні

- 1. Тема роботи** «Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки»
керівник роботи Самсонова Олена Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент
затверджена наказом ЗНУ від «20» липня 2022 р. № 886-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** 05.12.2022 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** дослідити наукові праці з питань розвитку мовлення дітей дошкільного віку, проаналізувати сучасні інноваційні технології та передовий досвід з проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку, з'ясувати педагогічні умови впровадження та основні засоби мнемотехніки, що використовуються для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, визначити та експериментально перевірити застосування засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** 7 таблиць, 7 рисунків з результатами дослідження.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Самсонова О.О.	05.10.21р.	05.10.21р.
Розділ 1	Самсонова О.О.	04.11.21р.	04.11.21р.
Розділ 2	Самсонова О.О.	20.04.22р.	20.04.22р.
Висновки	Самсонова О.О.	09.09.22р.	09.09.22р.
Додатки	Самсонова О.О.	06.10.22р.	06.10.22р.

7. Дата видачі завдання: 05.10.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Стан виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	жовтень-листопад	виконано
2	Написання вступу	листопад	виконано
3	Написання першого розділу	грудень-квітень	виконано
4	Написання другого розділу	травень-вересень	виконано
5	Написання висновків	вересень	виконано
6	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7	Оформлення роботи	жовтень-листопад	виконано
8	Захист	грудень	

Студентка _____ Х. В. Бобровська
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ О. О. Самсонова
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Т. В. Турбар
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 63 с., 7 таблиць, 7 рисунків, 75 джерел, 7 додатків.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити застосування мнемотехніки як ефективного засобу розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел; спостереження, опитування, бесіда, метод математичної статистики.

Теоретичне значення: обґрунтовано та експериментально доведено ефективність застосування засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, виділено форми, методи та педагогічні умови використання засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення: розроблена і впроваджена в освітній процес система методичного забезпечення розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки, а саме: перспективне планування з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки, що може використовуватись вихователями спеціалізованих груп або груп загального розвитку закладу дошкільної освіти, вчителями-логопедами, а також в процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Галузь використання: заклади освіти.

МНЕМОТЕХНІКА, МЕТОДИ І ПРИЙОМИ МНЕМОТЕХНІКИ,
РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ, ДОШКІЛЬНА ОСВІТА, ДІТИ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

SUMMARY

Bobrovska H. V. Speech development of older preschool children by means of mnemonics

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (75 items, 3 of foreign origin), 3 tables, 5 pictures and 7 addenda on 19 pages.

The research reveals the problem of using mnemonics as one of the effective methods of speech development of older preschool children.

The research purpose: to theoretically substantiate and experimentally verify the use of mnemonics as an effective means of speech development of older preschool children.

The research tasks:

- 1) To research scientific works on speech development of preschool children.
- 2) To analyze modern innovative technologies and best practices in the problem of speech development of preschool children.
- 3) To find out the pedagogical conditions of implementation and the main means of mnemonics used for the development of speech of older preschool children.
- 4) To determine and experimentally check the use of mnemonic tools for the development of speech of older preschool children.

The research object of the work is the speech development of older preschool children.

Research methods: analysis and generalization of scientific sources; observation, survey, conversation, method of mathematical statistics.

The part 1 “Theoretical and methodological aspects of speech development of older preschool children using mnemonics” scientific works on the development of speech of preschool children are considered; modern pedagogical technologies and best practices on the investigated problem are analyzed; the concept of “mnemonics” is revealed and its main means for the development of children’s speech are clarified.

The part 2 “Research and experimental work with the use of mnemonic tools for the development of speech of older preschool children” indicators of formation and criteria of speech development of older preschool children are defined; the results of the ascertainment, formative and control stages of the research are presented; methods and techniques of mnemonics and pedagogical conditions of their use for the development of speech of older preschool children are defined.

The system developed and implemented in the educational process for the methodical support of the speech development of older preschool children by means of mnemonics can be used by teachers of general development groups of preschool education institutions or by teachers of specialized groups, speech therapists, as well as in the process of training future teachers of preschool education.

Keywords: mnemonics, methods and techniques of mnemonics, speech development of children, preschool education, children of preschool age.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретико-методологічні аспекти розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки.....	13
1.1. Наукові дослідження з питань розвитку мовлення дітей дошкільного віку.....	13
1.2. Аналіз сучасних технологій та передового досвіду з розвитку мовлення дітей дошкільного віку.....	21
1.3. Поняття «мнемотехніка» та аналіз її основних засобів, що використовуються для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку	30
Розділ 2. Дослідно-експериментальна робота із застосуванням засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.....	39
2.1. Визначення стану розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.	39
2.2. Обґрунтування педагогічних умов, прийомів та методів мнемотехніки як засобу розвитку мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного	49
2.3. Результати дослідно-експериментального дослідження.....	56
Висновки.....	60
Список використаних джерел.....	64
Додатки.....	71

ВСТУП

Формування культури мовлення дітей є важливою проблемою сучасної педагогіки. Важливо зазначити, що основи словникового запасу, комунікативної діяльності, діалогічного спілкування припадають на передшкільний етап дорослішання. Первинною ланкою розвитку мовлення дитини є родина, суспільство і дошкільний заклад.

Проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку обумовлена пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування.

Державним стандартом, який містить вимоги до рівня розвитку і виховання дитини дошкільного віку та складений на основі чинних законодавчих актів є Базовий компонент дошкільної освіти.

Дошкільна освіта – цілісний процес, спрямований на забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб; а також формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду [56, с. 4].

Пріоритетними вимогами до процесу дошкільного розвитку, навчання і виховання дитини виступають збереження, зміцнення і розвиток психічного, духовного та фізичного здоров'я дитини, забезпечення її підготовки до шкільного життя та адаптації до соціуму.

У Новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти серед основних компетенцій дитини мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку виокремлено в окремий напрямок [57, с. 18-21].

Освітня лінія «Мовлення дитини» є одним із провідних векторів дошкільного розвитку і визначає рівень сформованості культури мовлення та спілкування дитини на етапі вступу до школи, елементарних правил користування мовленням у різних життєвих ситуаціях.

Мовлення – основа комунікації між людьми, засіб пізнання світу, спосіб вираження своїх почуттів та емоцій. Розвиток мовлення – це складний і творчий процес. Відповідно, чим раніше дитина почне оволодівати навичками зв'язного, правильного мовлення, тим легше їй буде створювати нові соціальні зв'язки, висловлювати свої думки та почуття, ділитися враженнями з іншими.

Важливий етап формування мовлення дитини припадає на вік 4-6 років, коли активний словник дошкільників вже великий, вони мають уявлення про предмет, ознаку чи дію, про яку говорять, але часто не вміють вживати слова у правильній формі, узгоджувати рід, число та ін. Такі проблеми прослідковуються через психо-фізіологічні процеси розвитку дитини середнього та старшого дошкільного віку: образна пам'ять, знижена увага, низька працездатність, неготовність до виконання одноманітних завдань.

Проблемами розвитку мовлення в дошкільній освіті займались вчені різних галузей, а саме:

- лінгвістичної та лінгводидактичної (А. Богуш, О. Білан, М. Вашуленко, Н. Гавриш, Є. Голобородько, В. Захарченко, М. Коніна, К. Крутій, Г. Лопатіна, Н. Луцан, В. Любашина, А. Нікітіна, О. Пометун, О. Саприкіна., Л. Скуратівський, О. Хорошковська та ін);

- нейрофізіологічної (Н. Бехтерева, Є. Бойко, О. Лурія та ін.);

- психологічної та психолінгвістичної (Дж. Брунер, Л. Виготський, Г. Леушина, Л. Калмикова, О. Леонт'єв, Т. Піроженко, Т. Ушакова та ін.).

Незаперечним фактором формування мовленнєвої компетенції є те, що розвиток мовлення дітей дошкільного віку відбувається під час всього освітнього процесу. У системі дошкільного виховання, під час проведення занять, режимних моментів та виховної роботи, кожен педагог прагне подати інформацію дітям цікаво, нетрадиційно, але в той же час доступно і комфортно.

Науковцями досліджено такі аспекти розвитку мовлення дітей дошкільного віку:

- навчання творчих розповідей (Л. Березовська, Н. Водолага, Н. Гавриш, С. Ласунова та ін.);
- розвиток зв'язного мовлення за текстом оповідань (С. Алієва, А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Карпінська, Ю. Руденко, О. Ушакова, Л. Фесенко та ін.);
- у продуктивній діяльності (А. Богуш, В. Захарченко, А. Кенеман, Н. Луцан, А. Михайленко, Т. Постоян та ін.);
- розвиток діалогічного мовлення (Г. Лопатіна, Г. Чулкова та ін.);
- в ігровій діяльності (В. Захарченко, Л. Шадріна та ін.).

На сучасному етапі у дошкільній педагогіці відбувається розвиток освіти на засадах нових прогресивних концепцій: розширення науково-методичних досягнень, реінтеграція процесу та збагачення змісту освіти; запровадження сучасних технологій та новітніх підходів до організації роботи з дітьми; прогрес педагогічних інновацій різного рівня. Оптимізація педагогічного процесу стосується і мовленнєвого розвитку дітей. Розглядом нетрадиційних підходів до методики мовленнєвого розвитку дошкільників займалися такі дослідники, як: Л. Ворошніна, Н. Гавриш, Л. Гурович, К. Крутій, О. Ушакова та ін.

Серед багатьох технологій розвитку мовлення дітей дошкільного віку, особливої уваги заслуговує технологія мнемотехніки, яка спрямована не лише на розвиток мовленнєвої сфери, а й забезпечує розвиток психічних процесів (пам'ять, уява, логічне мислення), формує у дітей вміння самостійної обробки інформації і, що немаловажливо, належить до здоров'язбережувальної технології. Питання впровадження мнемотехніки в процес дошкільної освіти цікавило А. Богуш, Т. Б'юзера, В. Козаренка, Л. Мар'яненко, Л. Соловйової, Г. Чепурного та ін.

У наш час інформаційний потік, ритм життя і вимоги суспільства невпинно ростуть. Та кількість нової інформації, яку діти споживають щодня через гаджети, часто призводить до соматичних захворювань і психологічних проблем.

Сучасні науковці і педагоги одноставно наголошують на необхідності впровадження методик, які перш за все будуть мати здоров'язберезувальний характер, не будуть порушувати психологічний комфорт дітей через інформаційне перенасичення. Поряд з цим у наш час почала прогресувати проблема відстороненості дітей дошкільного віку від однолітків і дорослих, небажання спілкуватися, низький рівень словникового запасу, недорозвинення мовлення, недостатній рівень запам'ятовування інформації дітьми.

Такі виклики сучасності і дозволяють сформулювати проблему дослідження: пошук найбільш ефективних методів і прийомів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації застосування мнемотехніки як ефективного засобу розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Дослідити наукові праці з питань розвитку мовлення дітей дошкільного віку.
2. Проаналізувати сучасні інноваційні технології та передовий досвід з проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку.
3. З'ясувати педагогічні умови впровадження та основні засоби мнемотехніки, що використовуються для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.
4. Визначити та експериментально перевірити застосування засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – мовленнєвий розвиток дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки.

Для досягнення мети та завдань дослідження використано такі методи:

– теоретичні: аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури для визначення об'єкта, предмета, мети дослідження, формулювання

його завдань; синтез, класифікація, порівняння, систематизація й узагальнення теоретичних та емпіричних даних для розроблення основних підходів до використання засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, теоретичного обґрунтування педагогічних умов застосування засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку;

– емпіричні: діагностичні (бесіда, педагогічні спостереження, тестування, інтерв'ювання, констатувальний, формувальний і контрольний етапи експерименту) для визначення засобів застосування мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, доведення доцільності розроблених педагогічних умов використання засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку;

– статистичні: метод математичної статистики для визначення валідності та надійності одержаних результатів, порівняння експериментальних даних із вихідними.

Теоретичне значення: обґрунтовано та експериментально доведено ефективність застосування засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, виділено форми, методи та педагогічні умови використання засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів визначено апробацією і впровадженням в освітній процес системи методичного забезпечення розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки, а саме: програми використання засобів мнемотехніки для дітей старшого дошкільного віку.

Результати дослідження можуть використовуватись вихователями груп загального розвитку закладу дошкільної освіти (ЗДО) або вихователями спеціалізованих груп, вчителями-логопедами, а також в процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МНЕМОТЕХНІКИ

1.1. Наукові дослідження з питань розвитку мовлення дітей дошкільного віку

Мова – це основоположна і невід’ємна частина кожної нації. Мова – це той прихований генетичний код, який об’єднує людей в цілісне суспільство. Вивчення рідної мови починається з народження дитини. На думку психологів, найбільш вдалим є саме дошкільний вік для оволодіння рідною мовою, засвоєння її звукової системи, основних граматичних форм. У старшому дошкільному віці дитина оволодіває не лише діалогічним, а й монологічним мовленням, може самостійно переповісти казку чи якусь подію, розповісти про себе та своє найближче оточення. Також в дошкільному віці дитина засвоює не лише основи мовленнєвої діяльності, а й комунікативні навички.

Мовлення – один з видів комунікативної діяльності людини, використання засобів мови (слів, словосполучень, речень) для спілкування з іншими людьми. Мовлення як спосіб діяльності спілкування супроводжує людину все життя і є невід’ємною частиною його.

Розвиток мовлення дитини – один із основних чинників становлення особистості в дошкільному дитинстві.

Питання формування мовленнєвої компетенції дитини, розвитку мовлення дітей дошкільного віку турбувало науковців протягом декількох сторіч.

Термін *лінгводидактика* ввів у науковий обіг у 1969 р. російський мовознавець М. Шанський для позначення нових напрямів і підходів, що

сформувались у викладанні та вивченні мов унаслідок інтеграції двох наук – лінгвістики й дидактики [8, с. 17].

Українська дошкільна лінгводидактика – методика розвитку рідної мови дітей дошкільного віку як наука зазнала істотних змін передусім за своєю сутністю, що й зумовило її назву [8, с. 17].

Серед провідних українських науковців-теоретиків чи не першим звернувся до проблеми формування мовлення дітей дошкільного віку К. Ушинський, який стверджував «Мова – є народним педагогом, наставником, який навчав дітей і тоді, коли не було книг, шкіл і продовжує навчати до кінця історії» [9, с. 5]. У своїй статті «Рідне слово», педагог розкрив основи методики початкового навчання дітей рідної мови. Загалом, вся діяльність К. Ушинського була заснована на пропагуванні єдності минулого, теперішнього та майбутнього поколінь через мовний зв'язок та народність [28].

У лінгводидактичній концепції І. Срезневського також простежується схильність до вивчення саме рідної мови дитиною від народження. І. Срезневський відмічає важливість володіння рідною мовою, що є доказом освіченості кожного громадянина і нації загалом. «Мова не лише знаряддя пізнавальної і мисленнєвої сили людини, наголошує вчений, але й сама ця сила, тіло, у якому і яким вона живе і без якого завмирає; разом з тим мова – скріплення сімей і поколінь, близькоспоріднених, або тих, що споріднюються, яке творить з них один народ»». Таким чином І. І. Срезневський обґрунтовує значення рідної мови як основного засобу навчання й виховання мовної особистості [69].

Не оминула проблему дошкільного мовленнєвого розвитку і С. Русова, теоретик і практик дошкільної освіти, яка вважала, що кожна людина має етнічну та національну спадщину. Дотримуючи поглядів К. Ушинського, С. Русова відзначала, що основа національного виховання і навчання дітей починається з навчання рідною мовою. У своїй праці С. Русова підкреслює «Міцнішою нацією в наші часи виявляє себе та, яка краще за інших вичерпала у своєму вихованні свої

глибокі національні скарби й національній психології дала вільний розвиток» [9, с. 8]. С. Русова відстоювала, щоб у дитячому садку відчувався національний дух. Ось її погляди: «діти повинні стояти ближче до природи», до «невпинної хліборобської праці українців, яка годує і себе, і сусідів, й інших»; широко використовувати у вихованні доробок народної естетичної творчості: словесні ігри, пісні, музикування на народних інструментах, забави, інсценівки, орнаменти, архітектуру тощо; виховання «має бути позначене мистецтвом» і емоціями; в моральному вихованні орієнтуватися на національні риси, зумовлені фізичним оточенням та історією краю, українського народу; розвиток творчих здібностей дітей засобами національного матеріалу, найбільш поширеного в тій чи іншій місцевості, використання творів українських письменників, усної народної творчості; прилучення дітей до національних свят, традицій, оберегів українського народу, до «національної етнографії». С Русова радить «садівницям» завжди враховувати в національному дитячому садку менталітет і психологію українського народу. Українці за своєю природою схильні до релігійності, філософських роздумів, настроїв. Діти, на думку С. Русової, не можуть жити в кам'яних мурах, віддалені від живої природи. Біля кожного міського дитячого садочка має бути чималий садок або город, де діти б мали садити квіти, городину, спостерігати їх розвиток та умови, за яких вони найкраще виростають [4, с. 9].

На думку І. Огієнка, мова належить до соціальних і духовних цінностей народу, в ній найяскравіше виявляється ментальність українця, його психіка, ця найперша сторона нашого психічного «Я». Як громадський діяч учений пов'язує рідну мову з державними цінностями, які оновлюються в духовній культурі кожного народу. «Рідна мова, – наголошує він, – то найважливіший ґрунт духовного й культурного зростання народу, то сила культури, а культура – сила народу» [9, с. 15]. У своїй праці «Наука про рідномовні обов'язки» автор дає настанову батькам не забувати, що саме вони є першими вчителями для дітей, а педагогам радить, щоб освітній процес (особливо в початковій школі та садочках) відбувався

рідною для родини і дитини мовою [9, с. 11].

О. Ольжич виокремив особливості національного виховання дітей дошкільного віку. Основою цього виховання має бути рідна мова, для розвитку якої О. Ольжич рекомендує використовувати «Слово, слухане і читане: це царини приказок, байок, казок, переказів та «лектура» українських письменників, класиків: вірші, оповідання, казки, які формували б «поправну та чисту мову дитини» [8, с. 124]. Також, на думку автора, дітей не потрібно відлучати від кращих зразків класиків зарубіжної літератури, якщо вони перекладені літературною рідною мовою.

Лінгводидактична спадщина видатного українського педагога В. Сухомлинського стала основою для багатьох робіт сучасних науковців-теоретиків та педагогів. В. Сухомлинський у своїх працях відзначає головне завдання освіти – виховання любові до Батьківщини, її національної спадщини, мови, щоб рідне слово проносило крізь віки культурні багатства народу, красу «рідної землі, про народні ідеали й прагнення». В. Сухомлинський вважає, що найефективніше це зробити в дошкільному віці, бо саме в цей час формується світогляд дитини, її самоусвідомлення. Від цього етапу життя, на думку автора, залежить формування кожного патріота своєї держави і загального національного духу країни [64].

Серед зарубіжних теоретиків і педагогів також висвітлювалась тема дошкільної лінгводидактики.

Про важливість навчання дітей рідної мови у передшкільні роки говорив і відомий педагог Ян Амос Коменський. У своїх працях «Материнська школа» та «Велика дидактика», автор розкрив проблему розвитку граматично правильного мовлення дітей, формування словникового запасу дітей дошкільного віку, розвитку риторичних здібностей дитини [35, с. 27].

Погляди Я. Коменського на зміст навчання і його методику розділяє швейцарський педагог Й. Г. Песталоцці. Він розкрив педагогічне, соціальне і

культурне значення мови в житті суспільства. В основу навчання мови Й. Г. Песталоцці закладає принцип наочності і виокремлює три етапи осмислення мови: навчання звуку, навчання слову, навчання мови. Під час навчання зв'язному мовленню дітей, педагог вибудовував таку послідовність:

- знайомство з предметом, його характеристиками і ознаками на основі вербального та невербального сприйняття;
- підбір певного ланцюжка слів для характеристики цього предмету;
- класифікація слів і ознак предмету;
- складання і поширення речення, в якому описується предмет;
- складання зв'язного тексту [35].

У першій половині ХХ століття популярності набули праці німецького педагога Фрідріха Фребеля, який вважається засновником громадського дитячого садка. За його переконаннями, мова – Божий дар, а передумовою для розвитку мовлення дитини є наповненість внутрішнього життя малюка. Розвиток мовлення Ф. Фребель нерозривно пов'язував з грою [12].

Широкого поширення у світі набув прогресивний метод навчання і виховання італійського педагога Марії Монтесорі. Методика виховання М. Монтесорі відрізняється створенням вільного середовища для розвитку дитини. Мовленнєвий розвиток педагог пропонувала проводити через ігрову діяльність, зокрема, сенсорні ігри. Вправи, пропоновані М. Монтесорі, включали:

1. Сенсорне сприймання предмета і його ознак.
2. Розпізнавання предмета за назвою.
3. Запам'ятовування назв предмета [49, с. 107-108)].

В. Одоєвський у своїх працях «Наказ особам, які безпосередньо завідують дитячими притулками», «Наука до науки. Книжка дідуся Іринея» дає рекомендації щодо розвитку діалогічного мовлення, формування активного словникового запасу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, також там вміщено і методичні рекомендації для педагогів щодо спілкування з дітьми. Автор зазначає: «Мистецтво

говорити з дітьми надзвичайно важливе для успіхів усього виховання. Якими широкими не були б знання наставниці, якими прекрасними не були б почуття і поняття, які вона бажає передати дітям, усе це залишається безплідним або принесе навіть більше шкоди, ніж користі, якщо вона не вміє говорити чіткою й переконливою для дитини мовою» [29, с. 17].

Велике значення у формуванні дошкільної лінгводидактики мають праці Є. Водовозової, зокрема у книзі «Розумове і моральне виховання дітей від першого вияву свідомості до шкільного віку». Розвиток мовлення дитини, на думку автора, в першу чергу формується на основі розвитку відчуттів. Саме через це Є. Водовозова рекомендує батькам і педагогам якомога більше приділяти увагу знайомству дитини з оточуючим середовищем, розвивати слухові і тактильні відчуття [16].

Одним з перших науковців, хто розробив теоретичні засади розвитку мовлення дітей дошкільного віку, була Є. Тихєєва. У своїх рекомендаціях науковець чи не найбільшу роль у розвитку мовлення дитини відводить принципу наочності. На першому місці передбачаються реальні предмети, іграшки, все те, що оточує дитину щоденно, а на другому – ілюстрації. Послідовний перехід від реальних предметів до ілюстрацій розвиває у дітей уяву, пам'ять, творчі та інтелектуальні здібності, а отже і мовлення [8, с. 157].

Є. Тихєєва зауважувала: «Заняттям з дітьми за картинками відведено у розвитку мовлення одне з перших місць... Розглядання картинки мовчки виключено. Розглядаючи картинку, дитина весь час говорить» [8, с. 158].

Л. Пенєвська найширше розкрила проблему методики навчання дітей розповіді. Науковець виокремила такі етапи формування монологічного мовлення дітей: розповідь з власного досвіду, переказування, творча розповідь. Автор визначила вимоги до розповідей, методику навчання дітей розповіданню, продемонструвала зразки складання розповідей [8, с. 160].

В українській лінгводидактиці проблема розвитку зв'язного мовлення і

навчання розповідання дітей досліджувалися як педагогами (С. Русова, В. Сухомлинський), так і методистами (А. Богуш, О. Білан, Н. Водолага, Н. Гавриш, С. Ласунова, Л. Фесенко та іншими) [8; 5; 17].

На сучасному етапі розвитку української дошкільної лінгводидактики відзначається впровадження експериментального дослідження розвитку мовлення дітей, який розпочався в 90-х роках ХХ ст.

Серед сучасних науковців-теоретиків варто відзначити І. Непомнящу, яка на основі концептуальних положень Є. Тихєєвої створила експериментальну методику, в основі якої – екскурсії-огляди, розглядання предметів та бесіда про них, формування активного словникового запасу на основі активної пізнавальної діяльності дітей з оточуючими предметами, знаряддями праці та ін. [8, с. 139].

Також до цієї теми зверталась і О. Білан, яка розробила систему роботи з ілюстраціями та довела ефективність її впровадження у системі дошкільної освіти [5].

Великий внесок в розвиток дошкільної лінгводидактики внесла К. Крутій, яка розробила сценарії ігрових ситуацій та завдань для формування правильного вживання дітьми старшого дошкільного віку службових частин мови, зверталась до питань формування синтаксичної правильності мовлення дошкільників, розширенню словникового запасу. Також К. Крутій є автором багатьох методичних розробок з розвитку діалогічного та діалогічного мовлення дітей для вихователів дошкільних закладів освіти [44, с. 139].

Наукові праці О. Амацьєвої та С. Хаджирадевої розкривають проблему формування мовленнєвого етикету дітей та культури мовлення [25].

Н. Гавриш у своїх дослідженнях розглядає як мовленнєво-творчу діяльність дітей дошкільного віку. Саме така діяльність, на думку науковця, є основою для розвитку творчих здібностей дітей у всіх формах художньої діяльності і ефективно сприяє розвитку комунікативної компетентності, мовленнєвого етикету, формуванню зв'язного мовлення. Науково обґрунтовано й апробовано модель

стимулювання та розвитку мовленнєвої творчості, що поєднує художньо-естетичний, мовленнєвий, інтелектуально-творчий та особистісний компоненти, доведено ефективність її використання [18; 21; 23].

Процес формування діалогічного мовлення дітей дошкільного віку у своїй діяльності досліджувала Г. Чулкова. Науковець визначила основні передумови успішного формування діалогічного мовлення дітей дошкільного віку, розробила систему вправ та ін. Завдяки впровадженню цих розробок в систему розвитку зв'язного мовлення дошкільників, діти швидше опановують вміння вести діалог із дорослими та однолітками, активно використовують повні речення, формують синтаксичну структуру речень та розповіді [71].

Важливим дослідженням вважаємо і працю С. Ласунової, де вона розкриває методику розвитку описового мовлення старших дошкільників засобом народної іграшки. Українська народна іграшка є не лише предметом для гри, вона віддзеркалює традиції українського побуту, національні мотиви, а отже сприяє розвитку патріотичних почуттів у дошкільників, розвиває національну самосвідомість.

Предметом наукової роботи Н. Водолаги стало навчання складання розповіді дітей старшого дошкільного віку через театралізовану діяльність. У дослідженні автор вказує, що театральність вважається художньою, що відноситься до творінь театального мистецтва і мовленнєвий розвиток дітей завдяки театралізації здійснюється в ігровій формі. У результаті досліджень було визначено, що завдяки системному впровадженню театралізованої діяльності в освітній процес дітей старшого дошкільного віку діти суттєво розширюють активний словник, розвивають комунікативні здібності, відтворюють у зв'язному мовленні набуті враження та почуття.

А. Богущ вважає, що важливою умовою формування мовленнєвої компетентності у дітей дошкільного віку вважає створення розвивального мовленнєвого середовища, ефективність якого можлива за умови активного

використання педагогами та батьками української мови в процесі спілкування. Дорослі сприяють розвитку мовлення в усіх формах активності дитини: вони привітно звертаються до неї, пропонують обговорити різні події, плани, стимулюють бажання вербалізувати свої життєві враження в різних видах діяльності [10, с. 203].

Таким чином, проаналізувавши наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців, робимо висновок, що сучасна українська лінгводидактика має теоретично обґрунтовану основу і продовжує розвиватися. Проте сучасні реалії дошкільної освіти, низькі показники мовленнєвої компетенції дітей, формування національної мовної свідомості суспільства вимагають від теоретиків та практиків дошкільної освіти впроваджувати сучасні інноваційні форми роботи з дітьми дошкільного віку, переорієнтовувати освітні системи і приймати виклики часу.

1.2. Аналіз сучасних технологій та передового досвіду з розвитку мовлення дітей дошкільного віку

На початку XXI століття світова і українська система освіти дітей дошкільного віку зазнала значних змін. Перш за все такі реформи пов'язані з процесом еволюції світоглядних позицій, розвитком технічного прогресу, передовими науковими дослідженнями, переосмисленням освітніх завдань та ін.

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву твердження, що сучасна система освіти, як і інші галузі суспільного життя, потребує впровадження новітніх технологій, врахування і використання інноваційних методик та форм роботи, які дадуть змогу сам освітній процес зробити більш інтенсивним, цікавим, а відтак – більш результативним. Це є актуальним питанням сьогодення. Отже, саме інноваційність є головною ознакою сучасного розвитку освітньої галузі, яка передбачає власне її здатність до оновлення, відкритість новому [26, с. 7].

Істотною відмінністю сучасних інноваційних технологій в закладах дошкільної освіти є те, що вони сприяють формуванню педагога майбутнього, націлені на забезпечення всебічного розвитку дитини, мають гуманістичну спрямованість.

Проте варто зауважити, що всі сучасні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку мають у своєму підґрунті традиційні (класичні) методики навчання і виховання дітей дошкільного віку. До таких традиційних методик належать праці Є. Водовозової та К. Ушинського, вчення Є. Тихєєвої і С. Русової («Український дитячий садок»), педагогіка М. Монтесорі («Будинок вільної дитини»), Вальдорфська педагогіка («Вальдорфський дитячий садок»), педагогіка Амонашвілі, педагогічний досвід А. Макаренка, спадщина В. Сухомлинського, розвиваючі ігри Нікітіних, методика навчання дітей раннього віку Глена Домана та ін. [55].

Варто підкреслити, що свого часу розробки і практики вище згаданих науковців вважались інноваційними і відповідали потребам і запитам суспільства, та з часом вони поступилися новим, реформаторським ідеям педагогів та науковців.

Сучасні інноваційні технології розвитку мовлення дітей спрямовані не на методичне заучування дитиною нових слів та сталих виразів, а на розвиток креативного мислення, здатності аналізувати, робити висновки, нестандартно мислити, вільно висловлювати власні думки. Ще однією, не менш важливою функцією новітніх педагогічних технологій у закладах дошкільної освіти, є здоров'язбереження дітей, як фізичне, так і психічне.

Ми виділили і проаналізували основні сучасні інноваційні технології, що спрямовані на розвиток мовлення дітей дошкільного віку.

Однією з новітніх педагогічних технологій всебічного розвитку, а зокрема і розвитку мовлення дітей, є технологія LEGO-конструювання. Цікаві та яскраві блоки створюють сприятливі умови для розвитку мовлення дітей дошкільного віку, формують позитивне ставлення до освітнього процесу.

Питанням використання LEGO в закладі дошкільної освіти цікавились такі педагоги як Н. Голота, Л. Комарова, Т. Лусс, О. Міхєєва, І. Резніченко, О. Терещенко [50]. Вони успішно довели, що LEGO-конструювання ефективно використовується в усіх освітніх лініях розвитку дитини.

Важливо підкреслити, що завдяки ігровій формі діяльності за допомогою LEGO ефективно вирішуються проблеми формування мовленнєвої компетенції дітей. Основні завдання, які ставить перед собою LEGO-конструювання з розвитку мовлення полягають у :

- збагаченні і уточненні словникового запасу дітей;
- формуванні понять «близькі за значенням слова», «протилежні за значенням слова», «багатозначні слова» та ін.;
- удосконаленні вміння дітей порівнювати і класифікувати предмети за окремими якостями;
- розвитку діалогічного мовлення через залучення до сюжетних ігор з використанням LEGO;
- розвитку комунікативних навичок;
- формуванні звуковимови та вправлянні у звуковому аналізі слів;
- формуванні монологічного мовлення шляхом складання розповідей за допомогою конструктора;
- удосконаленні вміння дітей говорити виразно, у потрібному темпі;
- формуванні вміння розігрувати діалоги за знайомими віршованими творами чи фрагментами казок засобами конструктора LEGO.

LEGO-конструювання – це не просто гра. Це – ефективний інструмент, що дає можливість вихователю зацікавити дитину, навчити її взаємодіяти з педагогом, чітко розуміти та виконувати настанови вихователя. Ефективність використання конструктора LEGO на заняттях з розвитку мовлення дітей забезпечується системністю роботи вихователя, його зацікавленістю та творчим підходом.

Технологія «Казкові лабіринти гри» була розроблена В. Воскобовичем.

Технологія «Казкові лабіринти гри» (технологія інтенсивного розвитку інтелектуальних здібностей у дітей трьох-семи років) – система поетапного включення авторських розвиваючих ігор в діяльність дитини з поступовим ускладненням навчального матеріалу. Ігри, які розробив В. Воскобович, розвивають пам'ять, фантазію, сприйняття, логічне і творче мислення, мову. За допомогою цих ігор здійснюється інтелектуально-творчий розвиток дітей, розвиток мовлення дітей, підготовка до школи.

Технологія «Казкові лабіринти гри» полягає у використанні ігор, які поступово ускладнюються. Процес пізнання дитиною нового, розвиток її мислення, мовлення, пам'яті відбувається через активну взаємодію дорослого і дитини, реалізацію певного сюжету (гри і казки). З цього випливає і основний принцип технології – навчання через гру. Основою таких ігор є методичні казки. У їх сюжет органічно влітається система питань, завдань, вправ, завдань. Система роботи педагога і дітей будується там чином, що вихователь читає казку, дитина її слухає і по ходу сюжету відповідає на питання, висловлює свою точку зору, виконує завдання. Казки в технології «Казкові лабіринти гри» – авторські.

Мета технології:

1. Розвиток у дитини пізнавального інтересу, бажання і потреби пізнати нове.
2. Розвиток спостережливості, дослідницького пошуку в навколишній діяльності.
3. Розвиток уяви, креативного мислення (бачити звичайний об'єкт під новим кутом зору).
4. Гармонійний збалансований розвиток дітей.
5. Формування базисних уявлень (математичних, про навколишній світ, мовних навичок) [59].

Технологія «Художнє слово і дитяче мовлення», автором якої є відомий науковець, експерт з лінгводидактики Н. Гавриш, націлена на формування і розвиток мовлення дітей дошкільного віку засобами усної народної творчості та

художньої літератури. «Виховна і художня цінність цього виду мистецтва обумовлена специфікою засобів втілення в ньому художнього образу, насамперед, мовних засобів виразності, адже мова художнього твору є найкращою, найвищою формою літературної мови, яку діти прагнуть наслідувати» [20, с. 7].

Технологія «Художнє слово і дитяче мовлення» спрямовує педагогів на те, щоб під час опрацювання літературного твору необхідно аналізувати не лише зміст, а й художню форму твору, виділяти засоби виразності. Завдяки такому комплексному підходу, мовлення дітей дошкільного віку стає виразнішим, розвивається поетичний слух, діти вчаться складати невеличкі твори самостійно.

Н. Гавриш виокремлює такі види занять: «Слухаємо казку», «Чарівна музика слова» (серія занять), вірші-забавлянки у роботі з дітьми, мовотворчі ігри «Казки-розповіданки», творча розповідь за мотивами знайомих казок, творча розповідь за темою, запропонованою вихователем, ознайомлення дітей з малими фольклорними формами, жанрами [21].

Технологія «Художнє слово і дитяче мовлення» активно використовується у закладах дошкільної освіти під час художньо-мовленнєвої діяльності, на заняттях з практичним психологом та вчителем-логопедом.

Методика використання схем-моделей для навчання дітей описовим розповідям належить Т. Ткаченко. Для роботи за цією методикою використовується аркуш паперу 45х30 см, поділений на шість квадратів (за кількістю характерних ознак предмета або об'єктів чи пір року, про які потрібно розповісти).

У процесі навчання з використанням схем-моделей Т. Ткачук діти старшого дошкільного віку вчаться складати описові розповіді, переказувати літературні твори з використанням схем-моделей. Така методика допомагає дитині дотримуватись послідовності розповіді та параметрів, що закладені у схему: величина, форма, колір, призначення, матеріал, з якого виготовлений предмет. Робота зі схемами-моделями допомагає дітям вчитися порівнювати предмети не лише категоріями «подібне – відмінне», а й диференціювати об'єкти за певними

ознаками.

Використання схем-моделей сприяє:

- поглибленню знань дітей про навколишній світ;
- формуванню у дітей навичок побудови зв'язної цілісної описової розповіді;
- покращенню мовленнєвих навичок дітей
- розвитку у дітей мислення, спостережливості, уваги;
- умінню дошкільників оперувати родовими поняттями («тварини», «комахи», «посуд»).

Подібною за змістом і направленістю є методика використання схем-моделей у лексико-граматичній роботі К. Крутій.

К. Крутій та О. Білан підкреслюють, що розвиток у дітей словесно-логічного мислення, вироблення вміння користуватися основними логічними прийомами й операціями становить одне з важливих завдань у процесі навчання старших дошкільників. Всі основні логічні прийоми науки логіки (порівняння, аналіз, синтез, абстрагування та узагальнення) мають місце і під час навчання дітей мови, як у лексичній, так і у фонетичній і граматичній роботі. Порівняння, зіставлення, протиставлення, узагальнення – це прийоми опори на рідну мову на заняттях з розвитку українського мовлення. Дидактичними посібниками під час лексичної роботи можуть бути схеми для складання описових розповідей, схеми-узагальнення, таблиці для читання, під час граматичної – схеми для складання словосполучень і речень [41, с. 26].

Процес роботи зі схема-моделями, на думку авторів, складається з таких послідовних етапів:

1. Первинне ознайомлення з предметом та його назвою.
2. Дослідження властивостей предметів: колір, відтінки, форма, розмір, звуки, шуми; співвідношення в просторі; вага; властивості поверхні; ритм; рух предмета; назва деталей предмета.

3. Групування. Узагальнення і найпростіша класифікація предметів, формування родових і видових понять, наступна класифікація – диференціація родових понять [41].

Методика використання схем-моделей допомагає дітям замістити образ, якість предмета чи дію графічним зображенням, певною моделлю, яка допомагає дитині зорієнтуватися і відтворити структуру об'єкту. Основна ідея пропонованої технології – формування мовленнєвої компетенції дошкільників, розвитку комунікативних здібностей, діалогічного та монологічного мовлення шляхом активного застосування методу моделювання.

Автори методики пропонують для використання під час групових, підгрупових та індивідуальних занять розроблені схеми моделі, які умовно можна поділити на такі групи:

- описові схеми (опис предметів та об'єктів живої і неживої природи, рукотворного світу людей);
- класифікаційні (розвиток логічного мислення, вміння виділяти схоже та відмінне між об'єктами);
- схеми для складання творчих розповідей (сюжетні картини);
- мнемосхеми (для заучування віршів).

Результати досліджень використання доводять, що завдяки використанню методу схем-моделей, у дітей формується граматична правильність мовлення, розширюється лексичний запас, мовлення вирізняється емоційним забарвленням.

Саме до таких сучасних інноваційних технологій належить Ейдетика.

«Ейдетика (дав.-гр. εἶδος – образ, зовнішній вигляд – психологічний або медичний термін, визначається як здатність згадувати чи відтворювати зображення, звуки, запахи об'єктів чи тактильні відчуття про них в пам'яті з граничною точністю» [65, с. 109]. Як до педагогічної технології, інтерес до Ейдетики особливо активно почав спостерігатися Західній Європі 20 - 40-х р. ХХ століття. Особливо активно даний напрямок розвивався в Німеччині у Марбурзькій школі Е. Йеншема.

Він першим сказав, що запам'ятовування образами властиве всім дітям. Однорідцями Е. Йеншема були О. Кро, О. Лурія, А. Рікелен, Г. Фішер [3].

Суть Ейдетики, як педагогічної технології, полягає в тому, що вона спрямована не лише на розвиток основних психічних показників дитини (увага, увага, пам'ять), а й використовується як спосіб подачі навчального матеріалу. Для його сприйняття дитина використовує всі доступні їй аналізатори – смакові, тактильні, слухові, зорові та ін.

Для запам'ятовування літературних творів дітьми, формування синтаксичної структури речень, збагачення словникового запасу педагог використовує прийом «пиктограма». Цей прийом використовується для збагачення словникового запасу, розвитку мовної активності.

Для прикладу, такий прийом доцільно використовувати для розвитку навичок складання поширених речень на тему «Фрукти. Ягоди»»: дітям пропонуються пиктограми, які позначають, де росте плід (дерево чи кущ) розмір, колір, смак, форму. За допомогою цих пиктограм діти складають речення («На дереві ростуть солодкі великі черешні» чи «На кущі росте кисла маленька смородина»). Такий вид роботи спочатку проводять колективно, а вже після набутого досвіду дітьми – діти створюють власні пиктограми і працюють самостійно.

Фахівці-теоретики та практики, що працюють з технологією Ейдетика, переконані, що не існує людей, яка має погані здібності до запам'ятовування. Головна причина поганої пам'яті, на їх думку полягає у невмінні використовувати асоціативне мислення. Коли педагог перетворює розвиток асоціативного мислення на гру, як провідний вид діяльності дітей дошкільного віку, процес стає цікавим і продуктивним для дітей.

Існує декілька різновидів вправ для розвитку асоціативного мислення:

1. Кольорові асоціації. Педагог пропонує дітям поглянути на певний колір і сказати, з чим у них асоціюється цей колір (ускладнення – назвати лише овочі чи фрукти, чи лише об'єкти неживої природи). Інший варіант – педагог пропонує дітям

поглянути на зображення і сказати, з яким кольором це зображення у них асоціюється.

2. Геометричні асоціації. Педагог пропонує поглянути на геометричну фігуру і сказати, з якими предметами ця фігура асоціюється у дітей. Варто не забувати просити дитину пояснити, чому вона назвала той чи інший предмет.

3. Тактильні асоціації. Для таких вправ використовуються тактильні таблички. Тактильні таблички – це невеликого розміру (50*50 мм) картонні, дерев'яні чи пластикові пластини, котрі вкриті різноманітним матеріалом (вата, наждачний папір, хутро, віск зі свічки, мотузок, сірники, рисові або гречані зернятка, шовк, оксамит, металеві кнопки, пір'я, фольга). Завдання дитини – доторкнутися до таблички (бажано із закритими очима) і розповісти, з чим у неї асоціюється тактильне відчуття. Наприклад, пір'я – подушка, курча, хмаринка.

4. Звукові асоціації. В Ейдетиці широко використовуються звукові записи різних шумів та звуків, а також звукові коробочки чи мішечки. В ємності кладуть матеріали, що мають специфічний, мало на що подібний звук. Наприклад, монети, фольга, намистини, целофан. Вихователь пропонує дитині послухати звук і створити асоціативний ланцюжок до почутого.

5. Вільні асоціації, пов'язані з певним предметом. Під час таких вправ вихователь називає певний предмет чи явище і пропонує дітям сказати, які асоціації у них виникають. Наприклад, вихователь називає дітям слово «дощ». Орієнтовні відповіді дітей:

- Я думаю про осінь, коли йде дощ і стає прохолодно.
- Я думаю про калюжі, по яким можна бігати.
- Я думаю про веселку, яка з'являється після дощу.
- Я пригадала пісеньку про дощик, яку ми вивчали.

Ейдетика, як педагогічна технологія, не потребує спеціальних технічних ресурсів чи обладнання, проте є ефективним засобом розвитку асоціативного мислення, пам'яті, мовлення дітей дошкільного віку.

Таким чином, існують всі підстави вважати що педагоги та науковці сучасності активно працюють над створенням варіативності педагогічних технологій з розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Але універсальної методики навчання дітей рідної мови у закладах дошкільної освіти дібрати не можливо через урахування індивідуальних потреб дітей, рівня розвитку мовленнєвої компетенції дітей.

На нашу думку, методика використання схем-моделей у лексично - граматичній роботі К. Крутій та Ейдетика одночасно поєднуються в сучасній ефективній методиці ефективного засвоєння інформації та розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, як мнемотехніка.

Мнемотехніка складається з упорядкованих наявних інноваційних технологій у єдину систему прийомів і методів та забезпечує розвиток пізнавальних здібностей дитини, що сприяє підвищенню ефективності засвоєння нових знань, умінь та навичок. Розвиток мовлення дитини нерозривно пов'язаний з розвитком психічних процесів. Пам'ять, уява, увага, логічне мислення – розвиток всіх цих якостей ефективно забезпечується методами і прийомами мнемотехніки. Процес запам'ятовування і відтворення інформації за допомогою образів-символів допомагає дитині не перевантажувати розумову діяльність, спілкуватись вільно, впевнено і чітко вибудовувати власні висловлювання.

1.3. Поняття «мнемотехніка» та аналіз її основних засобів, що використовуються для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку

Мнемотехніка (гр. мистецтво запам'ятовувати) – це технологія покращення засвоєння нової інформації через свідоме утворення асоціативних зв'язків за допомогою спеціальних методів та прийомів [69, с. 10].

Вперше мнемотехніка (мнемоніка) згадується у Стародавній Греції. Давні

Греки розробили систему, яка допомагала запам'ятовувати, зберігати та відтворювати великий об'єм інформації. Вважається, що термін «мнемоніка» введено давньогрецьким філософом і математиком Піфагором Самоським ще в VI столітті до н.е. На той час мнемотехніка була важливою складовою риторики і її широко застосовували в ораторському мистецтві [68, с. 11].

Перші знайдені праці з мнемотехніки датуються приблизно 86-82 рр. до н.е. і зустрічаються у роботах Квітіліана і Цицерона. Відомо, що мнемонікою цікавився Арістотель. Вивчав, розробляв і викладав мнемотехніку Джордано Бруно. Феноменальною пам'яттю, завдяки мнемотехніці, володіли Юлій Цезар і Наполеон Бонапарт. Відомий поет, філософ і місіонер Раймонд Луллій (11235-1315) написав книги філософської та релігійної тематики – «Мистецтва». У своїх роботах він приділив належну увагу мистецтву пам'яті і способам її зміцнення. У цей період мнемотехніку викладали лише заможним людям і її прийоми зберігалися у таємниці. Поступово мнемотехніка здобула багато прихильників. Почали з'являтися нові мнемотехнічні прийоми, розширилася сфера її використання і доступність [48].

Автор системи запам'ятовування Джордано, В. Козаренко стверджує, що «Мнемотехніка існує вже дуже давно, і багато методів, і прийомів буквально пронизують наше життя з усіх боків... Дорожні знаки – це яскравий приклад використання мнемотехніки у повсякденному житті. На великих швидкостях людина не здатна сприймати текстові повідомлення. Дорожні знаки, які є по суті символами тих чи інших правил, сприймаються швидко» [34, с. 15].

У період активного розвитку мнемотехніки, як технології запам'ятовування, науковці і педагоги дійшли висновку, що використання методів і прийомів технології є ефективним і для навчання та розвитку дітей.

Л. Виготський у своїх працях досліджував здатність дитини запам'ятовувати слова-назви, слова-дії за допомогою асоціативних карток і дійшов висновку, що «Дитина вже в дошкільному віці здатна опанувати операцію використання

допоміжної картинки і правильно запам'ятовувати її. Процес запам'ятовування відразу перебудовується таким чином, що запам'ятовування будь-якого заданого слова відбувається через картку, яка грає роль знаку» [15, с. 241]. Ми поділяємо думку науковця, адже, як показують результати практичного дослідження, інформація, що засвоєна таким способом, зберігається в пам'яті дитини значно довше, ніж при запам'ятовуванні механічним способом.

Варто підкреслити, що продуктивність мимовільного запам'ятовування підвищується, якщо запропоноване дитині завдання передбачає активне орієнтування у матеріалі, виконання розумових операцій (придумування слів, встановлення конкретних зв'язків) [52].

На думку доктора педагогічних наук, професора, фахівця з дошкільної педагогіки та лінгводидактики Н. Гавриш, ефективним способом формування системності знань є застосування методу інтелектуальних карт (mind-maps) (прийом мнемотехніки «Розгалуження»). Вона підкреслює, що у системі дошкільної освіти застосування схематичних малюнків не є поширеним [20, с. 37].

Мнемотехніці, як технології запам'ятовування, присвячені дослідження Т. Б'юзена, володаря найвищого в світі коефіцієнта творчого мислення [14, с. 8]. Британський психолог рекомендує використовувати інтелектуальні карти в якості ефективного способу розвитку мислення [14, с. 14]. Такі карти за способом побудови відтворюють процес асоціативного мислення. Інтелектуальна карта – це простий і ефективний метод запам'ятовування певної інформації, за допомогою якого активізується асоціативне мислення, творчі здібності дітей, удосконалюється мовлення.

Г. Чепурний, педагог і психолог, автор проєкту «Освітня мнемотехніка», вважає, що «Мнемотехніка дає змогу вільного вибору способів засвоєння нової інформації. Враховуючи особливості сприймання, обробки та відтворення, пропонуються різноманітні методи та прийоми мнемотехніки, що дозволяє індивідуальний підхід до розвитку мнемічних процесів» [69, с. 23].

Отже, мнемотехніку можна розглядати як систему методів і прийомів, котрі забезпечують успішне запам'ятовування, зберігання і відтворення інформації чи знань про об'єкти навколишньої дійсності, розвиток асоціативного мислення, побудови логічних ланцюжків.

На нашу думку, впровадження мнемотехніки в освітній процес закладів дошкільної освіти також сприяє ефективному запам'ятовуванню вихованцями нових слів, складанню речень, формуванню побудови логічної структури розповіді, і, таким чином, розвитку мовлення.

Під час використання методів та прийомів мнемотехніки для розвитку зв'язного мовлення з дітьми дошкільного віку, ефективно вирішуються такі завдання:

1. Розвиток зв'язного і діалогічного мовлення.
2. Розвиток у дітей вміння за допомогою графічної аналогії, а також за допомогою замісників розуміти і переказувати знайомі казки, зачувати вірші за допомогою мнемотаблиці чи колажу.
3. Вивчення правильної звуковимови, знайомство з літерами.
4. Розвиток у дітей розумової активності, спостережливості, вміння порівнювати та виокремлювати суттєві ознаки.
5. Розвиток психічних процесів: мислення, уваги, уяви, різноманітних видів пам'яті.

У сучасному світі, з безліччю інформації, тенденцією до самонавчання, високим рівнем конкуренції, мнемотехніка є способом систематизування великої кількості інформації та швидкого відновлення її в пам'яті.

Робота за технологією мнемотехніки вибудовується від простого до складного. Починається знайомство дітей з найпростішими мнемоквадратами, на наступному етапі з'являються мнемодоріжки, а на завершальному – мнемосхеми. Зміст мнемосхеми – це графічне чи частково графічне зображення казки, явищ природи, дій та ін., шляхом виділення найголовніших змістових елементів сюжету

розповіді. Головне завдання під час роботи із засобами мнемотехніки – передати дітям умовно-наочну схему, яку вони зрозуміють, запам'ятають її елементи і зможуть згодом відтворити.

Схеми послугують своєрідним візуальним планом для складання монологічних висловлювань і допомагають дітям відтворювати:

- будову розповіді;
- послідовність перебігу подій;
- лексико-граматичну наповненість розповіді.

Мнемотаблиці – це дидактичний матеріал для розвитку зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Вони використовуються:

- з метою збагачення активного словникового запасу дошкільників;
- для навчання складанню розповіді;
- під час переказу літературних творів;
- при відгадуванні і складанні загадок;
- під час вивчення віршів.

Наприклад, для систематизації знань дітей про сезонні зміни у живій та неживій природі доцільним є використання модельні схеми, мнемотаблиці по блокам «Зима», «Весна», «Літо», «Осінь».

Особлива ефективність доведена під час розучування віршів дітьми. Суть полягає у наступному: на кожне слово чи невелике словосполучення добирається картинка (зображення), таким чином, весь вірш зображується схематично. Після цього дитина по пам'яті, використовуючи графічне зображення і складаючи асоціативний ланцюжок «зображення-слово», відтворює вірш повністю. На початковому етапі роботи з мнемотехнікою пропонується дітям готовий план-схема, згодом дитина активно долучається і створює власну схему.

Описова розповідь.

Один з найскладніших видів монологічної діяльності дитини. Під час складання описової розповіді застосовуються всі психічні функції (пам'ять, увага,

сприйняття, мислення). Дитині важко використовувати всі ці психічні процеси одночасно. Для того, щоб описати будь-який предмет чи явище, треба його пізнати, а пізнання – це аналіз. Для легшого пізнання об'єкту важливо навчити дитину виокремлювати його характерні особливості.

Творча розповідь.

Пропозицію вигадати розповідь чи казку діти зазвичай сприймають із задоволенням. Для того, щоб розповіді і казки дітей не були одноманітними, логічно побудованими, також варто використовувати мнемотаблиці.

Переказ.

Переказу належить особлива роль у формуванні зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку. Під час складання переказу удосконалюється структура мовлення, його виразність, дитина вчиться логічно і синтаксично правильно будувати речення.

Дуже часто дітям складно побудувати свою розповідь логічно, навіть просто переказати почутий текст, хоча переказ вважається найпростішим видом монологічного мовлення. Діти відволікаються на незначні деталі, можуть плутати сюжет розповіді. Завдання педагогів і батьків – навчити дітей виокремлювати найважливіше в розповіді, послідовно і логічно висловлювати власні думки.

У цьому допомагають модельно-графічні схеми, вони дають можливість підкреслити найістотніші риси об'єкту.

Робота з використання графічних схем і моделей відбувається за такими етапами:

1. Знайомство з моделями: наочно-предметна модель, предметно-схематична, схематична.
2. Формування вміння створювати художній образ.
3. Формування уявлення про структуру тексту, його компоненти, художні образи, хід подій (навчання «читанню моделей»).
4. Самостійне складання розповіді з опорою на модель.

Під час використання прийому наглядного моделювання діти знайомляться з графічним способом представлення інформації – моделлю. У якості моделі можуть бути використані:

- геометричні фігури;
- силуети, контури предметів;
- умовні позначки дій;
- контрастна рамка та ін.

Наочна модель розповіді виступає у ролі плану, який забезпечує логічність та зв'язність висловлювання дитини.

Робота з формування навичок переказу тексту проходить за такими етапами:

1. Навчити дитину вмінню виокремлювати основних персонажів розповіді і графічно їх зображати.
2. Формувати вміння передавати події за допомогою схем-замісників.
3. Вчити передавати послідовність епізодів, правильно розміщуючи схеми-замісники.

Більш складною для дітей робота складання розповіді за ілюстрацією (картиною) чи серією картин. Під час виконання такого завдання діти повинні вміти: виділяти основні об'єкти зображення, прослідкувати їх взаємозв'язок, додумати причини виникнення подій, об'єднати фрагменти зображення в єдиний сюжет. В якості модельних схем можна використовувати фрагменти-зображення, силуетні зображення основний об'єктів картини.

Після того, як діти закріплять вміння вибудовування зв'язного висловлювання та розповіді за ілюстрацією, варто запропонувати їм додумати початок і кінець розповіді, додати персонажам нові якості, риси характеру та ін.

Попереднє складання описових схем надає велику допомогу у розвитку вміння складати описові розповіді про предмети.

Основу описової розповіді складають конкретні знання дитини про предмет. Елементами моделі розповіді є якісні і зовнішні характеристики об'єкту: велична,

форма, колір, матеріал, з чого предмет виготовлений, деталі, для чого цей предмет використовується.

Найскладнішим для дітей є складання творчих розповідей. Але і тут наочні моделі надають незамінну допомогу.

Педагог пропонує дитині модель розповіді, вона повинна елементи цієї моделі наділити певними якостями, особливостями, а після цього – скласти зв'язне висловлювання. Послідовність роботи над творчим висловлюванням складається з:

1. Дитина знайомиться з персонажем, педагог пропонує дитині вигадати історію, яка могла б трапитись з цим персонажем.

2. Конкретні персонажі замінюють силуетними образами. Таким чином дитина проявляє власну фантазію, образне мислення.

3. Педагог пропонує дитині різні теми майбутньої розповіді.

4. Дитина самостійно обирає тему і героїв розповіді.

Мнемотехніка – ефективна інноваційна технологія розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

Під час використання схем-моделей мовлення дитини стає емоційно забарвленішим, синтаксично правильним, структурованим.

Поступово оволодіваючи всіма видами зв'язного мовлення з допомогою моделювання, дитина навчається планувати свої висловлювання.

Робота на заняттях за мнемотаблицями будується в три етапи:

- 1 етап: розгляд таблиці та обговорення всього, що на ній зображено.

- 2 етап: виконується перекодування інформації, тобто перевтілення абстрактних символів-слів у образи.

- 3 етап: після перекодування здійснюється переказ казки чи розповіді. В молодших та середніх групах – з допомогою дорослого, в старших – діти вже виконують таке завдання самостійно.

Продумуючи різноманітні моделі з дітьми, необхідно дотримуватись деяких вимог для полегшення сприйняття завдання:

- модель повинна відображати узагальнений образ предмету;
- під час попередньої роботи варто розкривати найістотніші риси об'єкту чи предмету;
- замисл моделі варто обговорювати з дітьми, щоб вона їм була зрозумілою.

Таким чином, використання мнемотаблиць для розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку має результативність лише при цілеспрямованому керівництві педагога та системному підході під час індивідуальних, підгрупових та групових занять. Використання педагогом різноманітних форм та методів навчання, індивідуальний підхід та розвиток творчого потенціалу дитини дають змогу удосконалювати і якісно поліпшувати зв'язне мовлення дітей дошкільного віку.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЗАСОБІВ МНЕМОТЕХНІКИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

2.1. Визначення стану розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку

Мета процесу використання засобів мнемотехніки полягає у впровадженні вищевказаної методики в освітній процес закладу дошкільної освіти для покращення мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Отже, у ході дослідження виділено рівні розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку, на котрих було спрямовано експериментальну роботу, визначено критерії та показники, за якими встановлювали ці рівні.

Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі закладу дошкільної освіти (ясел-садка) комбінованого типу № 182 «Щасливе дитинство» Запорізької міської ради Запорізької області (ЗДО № 182). У дослідженні брали участь 12 дітей старшого дошкільного віку спеціальної групи для дітей з порушенням опорно-рухового апарату «Проліски» та контрольної групи – 15 дітей старшого дошкільного віку загального розвитку «Веселка», вихователі, батьки.

Експериментальне дослідження динаміки розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку було проведено у відповідності до визначеної процедури та складалося з наступних етапів:

1) констатувальний етап (жовтень 2020 року) здійснювався збір та обробка первинних даних щодо рівнів сформованості мовлення у дітей старшого дошкільного віку;

2) формувальний етап (листопад 2020 – квітень 2021 року) впровадження

експериментальної методики;

3) контрольний етап (травень 2021 року) було здійснено повторну діагностику та аналіз динаміки рівнів сформованості мовлення у дітей старшого дошкільного віку на початку та наприкінці експерименту.

Метою констатувального етапу експерименту було визначення рівнів розвитку мовлення у дітей старшого дошкільного віку.

Спираючись на Базовий компонент дошкільної освіти, а саме розділ «Мовлення дитини», нами було визначено три рівні розвитку мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники рівня сформованості мовленнєвої компетентності

<p>Високий рівень</p>	<p>Володіє розвиненим фонематичним слухом, інтонаційними засобами виразності, має правильну звуковимову. Словниковий запас дитини у межах вікової норми, у мовленні чітко простежуються засоби виразності. Вживає відповідні граматичні форми у словосполученнях і реченнях. Дитина розуміє і сприймає зв'язний текст, вміє відповідати та звертатися із запитаннями, активно включається у діалог, складає різні види розповідей, переказує почуте близько до оригіналу. Виявляє зацікавленість до спілкування з іншими людьми, у різних повсякденних ситуаціях проявляє себе активним співрозмовником. Старається вибудувати позитивні стосунки з однолітками і дорослими, не проявляє конфліктність, враховує інтереси інших.</p> <p>Проявляє власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника спокійно, не виявляє агресії. Вміє корегувати свої емоції залежно від ситуації спілкування. Дитина вміє підтримувати розмову з дітьми і дорослими, проявляє зацікавленість до бесіди, використовуючи різні форми мовленнєвого етикету. Знає зміст</p>
-----------------------	---

Продовження таблиці 2.1

Високий рівень	літературних творів, підтримує бесіду про характери та вчинки персонажів літературного чи фольклорного твору, відповідає на запитання дорослого повним реченням, висловлює свої враження від твору чи його змісту спокійно і аргументовано, співвідносить оцінки героїв з власною поведінкою, проводить паралель з реальними подіями; переказує відомі казки, оповідання; усвідомлює та пояснює зміст малих фольклорних форм, доречно використовує їх у мовленні; відгадує і може скласти самостійно описові загадки; інтонаційно передає різні почуття при виконанні літературних творів; відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту; знає і чітко промовляє скоромовки, чистомовки; ініціює мовні ігри. На основі засвоєного зразка складає невеличкі розповіді, казкові історії; вигадує іншу кінцівку літературного твору, доповнює текст казки, оповідання додатковими епізодами, фантазує. Вміє самостійно розповісти про події власного життя, дотримуючись хронології.
Середній рівень	Дитина має розвинений фонематичний слух, звуковимову з невеликими порушеннями, володіє інтонаційними засобами виразності не в повній мірі. Словниковий запас нижче вікового норми, засоби мовної виразності використовує рідко. Граматичні форми рідної мови вживає відповідні з невеликими помилками, плутає закінчення слів. Розуміє зв'язний текст частково, інколи не може відповідати та звертатися із простими запитаннями. Під час діалогічного спілкування частіше оперує односкладними відповідями. Має складнощі зі складанням розповідей. Переказує знайомі твори за картинками з труднощами. Спілкується з однолітками і дорослими у різних повсякденних ситуаціях. Стосунки

Продовження таблиці 2.1

Середній рівень	<p>з рідними, знайомими, друзями мають напружений характер, іноді конфліктує, не завжди враховує інтерес інших. Власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника не завжди коректне, може проявляти агресію. В розмову з дітьми і дорослими вступає за необхідністю, інколи використовуючи різні форми мовленнєвого етикету. Підтримує бесіду про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору, відповідає на запитання дорослого односкладно, не може аргументувати власну думку, рідко висловлює свої враження, переживання, оцінно-етичні судження стосовно персонажів, інколи не співвідносить оцінки літературних героїв з власною поведінкою, реальними подіями, лише з допомогою педагога.</p> <p>Дитина переповідає відомі казки, оповідання, але з допомогою наочності чи педагога. Усвідомлює та пояснює зміст малих фольклорних жанрів з допомогою вихователя; відгадує описові загадки; може передавати різні почуття при виконанні літературних творів; рідко відтворює в мовленні образні вислови з художнього тексту; проговорює скоромовки, чистомовки з допомогою педагога, але не завжди чітко і усвідомлено; рідко бере участь у мовних іграх. Часто соромиться розігрувати різні літературні або фольклорні твори.</p>
Низький рівень	<p>Дитина має порушення значні звуковимови або фонематичного слуху, дуже рідко користується інтонаційними засобами виразності. Запас слів не відповідає віковій нормі, засоби мовної виразності не використовує чи використовує за крайньої потреби. Вживає невідповідні граматичні форми, не вміє виправляти власні помилки у мовленні. Не розуміє зв'язний текст чи частково розуміє, не може</p>

Продовження таблиці 2.1

Низький рівень	<p>відповідати та звертатися із запитаннями, не бере активної участі у діалозі, не складає розповіді, переказує лише за допомогою педагога. Майже не спілкується з однолітками і старшими. Стосунки з рідними, знайомими, друзями не мають проявів доброзичливості чи інтересу, часто конфліктує, не має зацікавленості у спілкуванні. Власне емоційне ставлення до предмета розмови і співрозмовника проявляє некоректно.</p> <p>В розмову з дітьми і дорослими вступає лише за потреби. В бесіді про зміст, ідею, характери та вчинки героїв твору не бере участь, не висловлює свої враження, переживання.</p> <p>Не виявляє бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні, байдуже ставиться до мовленнєвої творчої діяльності. Не бере участі в розігруванні різних літературних або фольклорних творів, у сюжетно-рольових іграх за мотивами відомих казок.</p>
----------------	--

Для визначення рівня розвитку мовленнєвої активності в межах даного дослідження з урахуванням наявних на сьогодні наукових доробків нами сформовано наступні критерії визначення рівня розвитку мовлення дітей та відповідний методичний інструментарій (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Критерії оцінки мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку

Критерій	Показники, що оцінюються	Методика дослідження
Мовленнєва компетентність	Мовленнєва активність, ініціативність, рівень словникового запасу, інтенсивність спілкування, мовлення ступінь розвитку зв'язного мовлення.	Складання описової розповіді «Моя улюблена іграшка» Бесіда «Мої вихідні»

Продовження таблиці 2.2

Комунікативна компетентність	Мотивація до спілкування, сприйняття співрозмовника, емоції під час спілкування, висловлення власного ставлення до предмету спілкування	Спостереження за поведінкою і спілкуванням дітей у групі, спілкуванням дітей і батьків, дітей і вихователів, дітей та інших доросли[
Художньо-мовленнєва компетентність	Образність мовлення, висловлювання власного ставлення до героїв твору, використання формул мовленнєвого етикету, здатність скласти іншу кінцівку літературного твору	Переказ улюбленої казки Вправа «Вигадай кінцівку казки»

Наведені методика дослідження мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку дозволяють з'ясувати рівень сформованості мовленнєвої компетенції вихованців. Обстеження проводилось методом індивідуальної бесіди вихователя з дитиною із залученням, за потреби, відповідного інструментарію. Під час оцінювання критерію «Мовленнєва компетентність» нами було запропоновано дитині скласти описову розповідь про улюблену іграшку та розповісти про свій вихідний день. Результати дослідження мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку груп «Проліски» і «Веселка» подано в таблиці 2.3 та на рисунку 2.1.

Таблиця 2.3

**Результати діагностики мовленнєвої компетентності у дітей
досліджуваних груп**

Показник	Група «Проліски»		Група «Веселка»	
	Кількість осіб	Структура, %	Кількість осіб	Структура, %
Високий	2	16,7	3	20,0
Середній	5	41,6	7	46,6
Низький	5	41,6	5	33,3
Разом	12	100,0	15	100,0

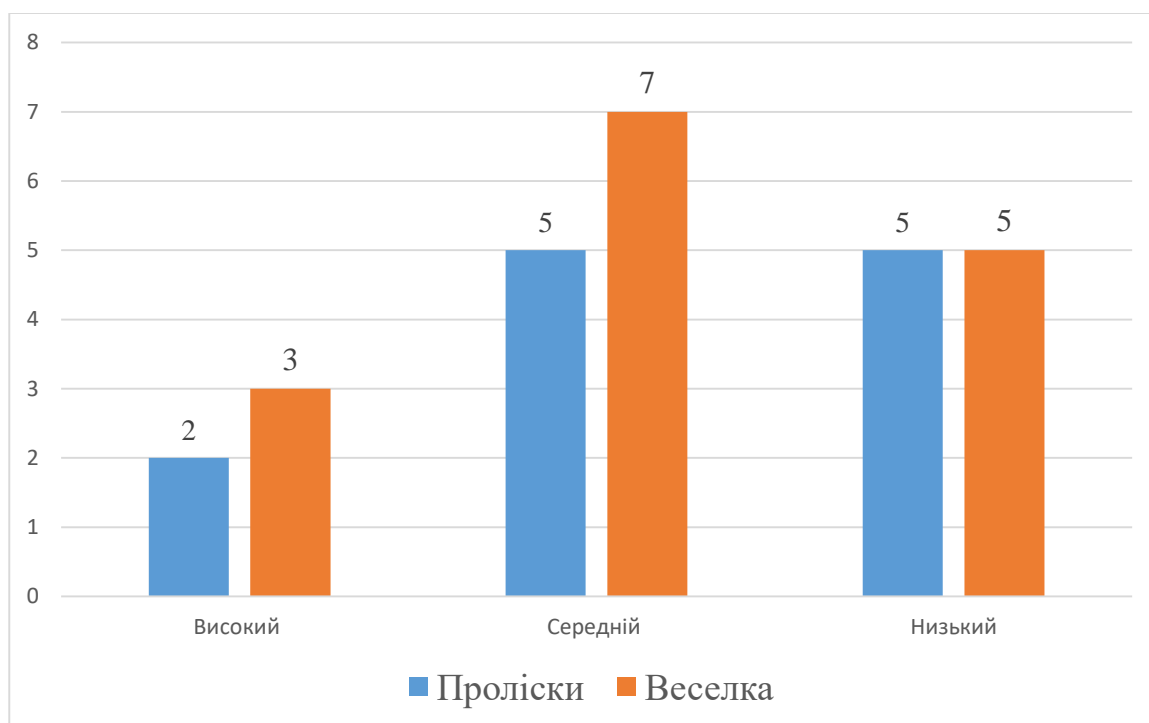

Рисунок 2.1. Результати оцінки мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку

Наведені результати демонструють, що у групі «Проліски» високий рівень сформованості мовленнєвої компетентності мають 2 дитини (16,7%), середній – 5 дітей (41,6%) та низький – 5 дітей (41,6%). У групі «Веселка» результати є схожими та становлять відповідно 3 дитини з високим рівнем (20%), 7 дітей з середнім рівнем (46,6%) та 5 дітей з низьким рівнем (33,3%).

Оцінка комунікативної компетентності здійснена з використанням показників: мотивація до спілкування, сприйняття співрозмовника, емоції під час спілкування, висловлення власного ставлення до предмету спілкування. Обстеження дітей здійснене на основі методу спостереження за спілкуванням дітей в групі та з дорослими (батьками, вихователями, інший персоналом закладу), спільними іграми з однолітками, бесід з батьками, психологом закладу дошкільної освіти та іншими фахівцями закладу дошкільної освіти. Результати діагностичного обстеження по обох групах наведені в таблиці 2.4 та на рисунку 2.2.

Таблиця 2.4

Узагальнені результати діагностики комунікативної компетентності у дітей досліджуваних груп

Показник	Група «Проліски»		Група «Веселка»	
	Кількість осіб	Структура, %	Кількість осіб	Структура, %
Високий	3	25,0	4	26,6
Середній	4	33,3	5	33,4
Низький	5	41,6	6	40,0
Разом	12	100,0	15	100,0

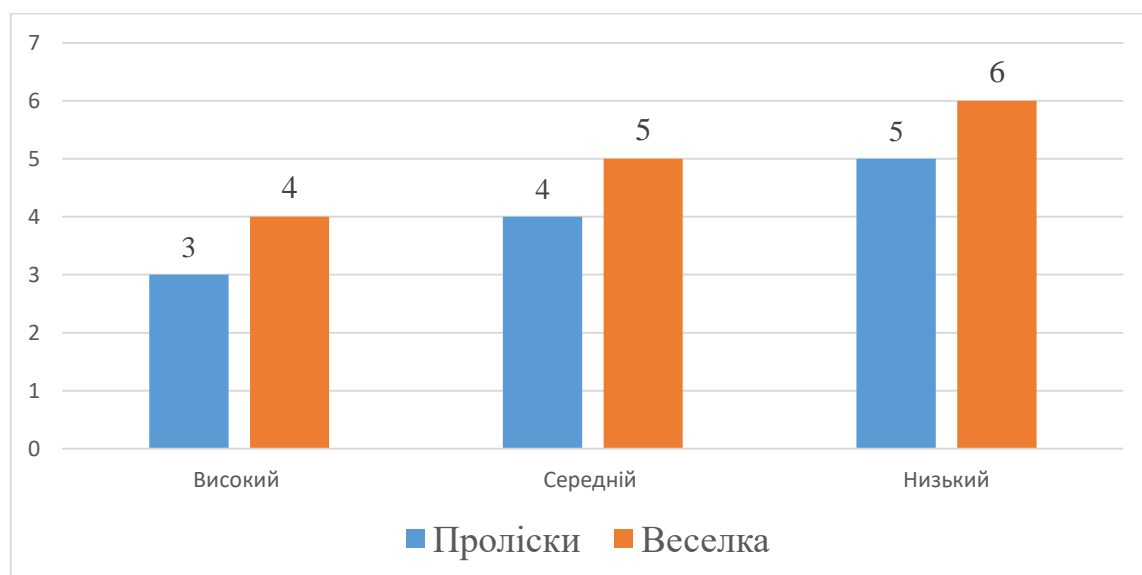

Рисунок 2.2. Результати оцінки комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку

З наведених даних видно, що у групі «Проліски» високий рівень сформованості даного критерію мають 3 дитини (25%), середній – 4 дітей (33,3%) та низький – 5 дитини (41,6%). У групі «Веселка» результати є подібними за структурою та становлять відповідно 4 дитини з високим рівнем, 5 дітей з середнім рівнем та 6 дітей з низьким рівнем (відповідно 26,6%, 33,3% та 40% у структурі дітей визначеної групи).

Визначення рівня сформованості художньо-мовленнєвої компетенції здійснювався за такими критеріями: образність мовлення, висловлювання власного ставлення до героїв твору, використання формул мовленнєвого етикету, здатність скласти іншу кінцівку літературного твору.

Результати обстеження по обох групах наведені в таблиці 2.4 та на рисунку 2.3.

Таблиця 2.5

Результати діагностики художньо-мовленнєвої компетентності у дітей досліджуваних груп

Показник	Група «Проліски»		Група «Веселка»	
	Кількість осіб	Структура, %	Кількість осіб	Структура, %
Високий	2	16,6	3	20
Середній	5	41,6	6	40
Низький	5	41,6	6	40
Разом	12	100	15	100

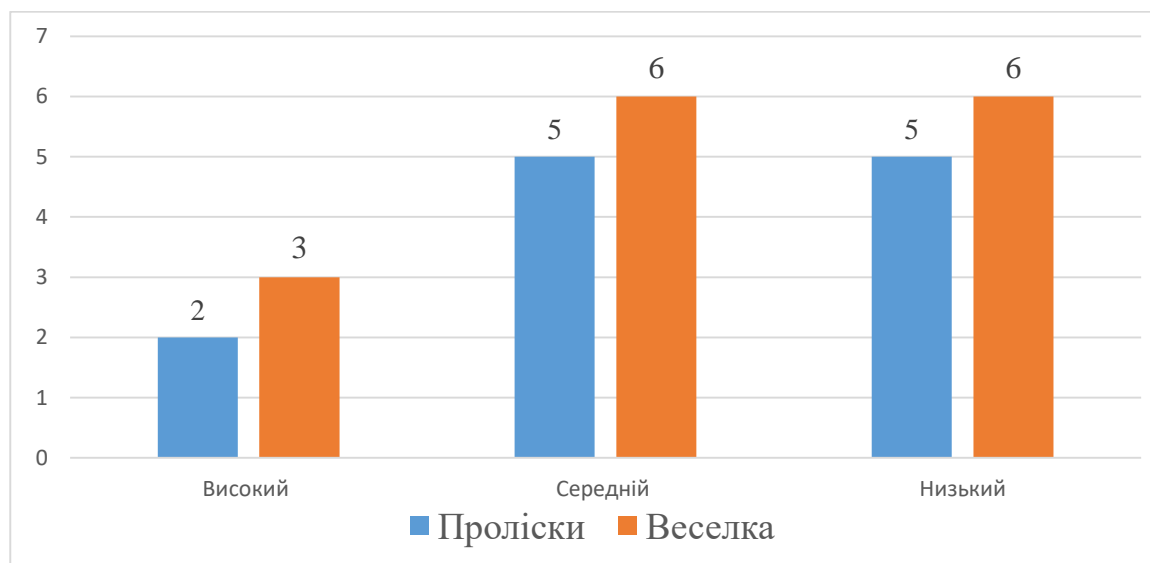

Рисунок 2.3. Результати оцінки художньо-мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку

У результаті діагностичного обстеження з художньо-мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку визначено, що у групі «Проліски» високий рівень сформованості даного критерію мають 2 дитини (16,6%), середній – 5 дітей (41,6%) та низький – 5 дитини (41,6%). У групі «Веселка» результати є подібними за структурою та становлять відповідно 3 дитини (20%) з високим рівнем, 6 дітей з середній рівнем (40%) та 6 дітей з низьким рівнем (відповідно 40%).

Узагальнені результати за трьома критеріями діагностичного обстеження подано в таблиці 2.6 та рисунку 2.4.

Таблиця 2.6

Показник	Група «Проліски»		Група «Веселка»	
	Кількість осіб	Структура, %	Кількість осіб	Структура, %
Високий	2	16,6	3	20,0
Середній	5	41,6	6	40,0
Низький	5	41,6	6	40,0
Разом	12	100,0	15	100,0

З наведених результатів робимо висновок, що у групі «Проліски» високий рівень сформованості з розвитку мовлення мають 2 дитини (16,6%), середній – 5 дітей (41,6%) та низький – 5 дитини (41,6%). У групі «Веселка» результати є подібними за структурою та становлять відповідно 3 дитини (20%) з високим рівнем, 6 дітей з середній рівнем (40%) та 6 дітей з низьким рівнем (відповідно 40%).

Після опрацювання результатів констатувального етапу дослідження вважаємо, що є подальші резерви для підвищення компетенцій за освітнім напрямом «Мовлення дитини».

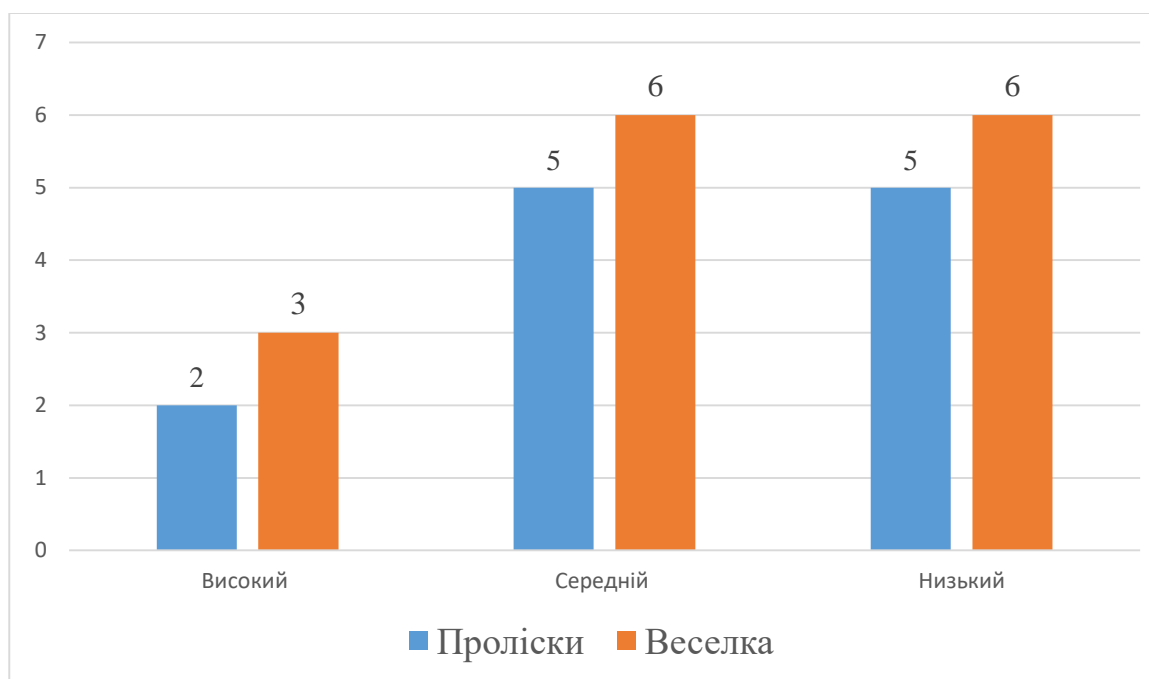

Рисунок 2.4. Узагальнені результати оцінки розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку

Спираючись на теоретичні дослідження проблеми розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку, проаналізовані сучасні інноваційні технології, нами було визначено напрямок експериментальної роботи саме через впровадження засобів мнемотехніки в освітній процес експериментальної групи дітей старшого дошкільного віку з метою підвищення компетенцій з мовленнєвого розвитку.

2.2. Обґрунтування педагогічних умов, прийомів та методів мнемотехніки як засобу розвитку мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку

На основі діагностичних досліджень рівня розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку нами було розроблено перспективне планування роботи із застосуванням методів і прийомів мнемотехніки. Складене перспективне

планування ґрунтується на аналізі науково-педагогічних джерел ефективного впровадження мнемотехніки з метою підвищення рівня мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку, підборі педагогічних умов розвитку мовлення дітей, застосуванні оптимальних методів та прийомів мнемотехніки.

Перспективне планування складене на основі комплексної освітньої програми «Стежинки у Всесвіт» [63] та перспективно-календарного планування занять із навчання мови і розвитку мовлення дітей дошкільного віку [42].

Перспективне планування наведено у Додатку А.

Аналіз наукових джерел з проблеми формування мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку доводить, що підвищення рівня розвитку мовлення засобами наочності, формування словесно-логічної пам'яті, вміння аналізувати, співставляти, встановлювати смислові зв'язки допомагає дітям не лише механічно запам'ятовувати інформацію, а й оперувати нею, самостійно здійснювати розумову обробку матеріалу, а згодом і відтворювати таку інформацію за потреби. Отже, нами було визначено, що мнемотехніка є ефективним засобом розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Доцільність використання мнемотехніки для розвитку мовлення також підтверджують наукові дослідження А. Клименко [32, с. 131-132], І. Брушневської [13, с. 15] та ін.

На нашу думку, для ефективної реалізації перспективного планування з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки варто створювати оптимальні педагогічні умови для дітей дошкільного віку, що будуть сприяти розвитку їх мовленнєвої активності. До таких педагогічних умов, що сприяють розвитку мовлення дітей засобами мнемотехніки, на нашу думку, належать:

- створення довірливих стосунків між педагогом і дітьми;
- впровадження засобів мнемотехніки у ігровій формі;
- формування пізнавального інтересу дітей під час занять, підгрупової та індивідуальної роботи з дітьми: застосування наочності, використання аналогій та

порівнянь, заохочення дітей до пізнання творів літератури і мистецтва, застосування ІКТ.

Педагогічні умови забезпечують психологічний і емоційний комфорт дитини, дають їй змогу сприймати нові знання у вільній формі, підвищують впевненість дошкільника у своїх можливостях.

Під час складання перспективного планування роботи з впровадження мнемотехніки у освітній процес дітей старшого дошкільного віку з метою удосконалення мовленнєвого розвитку, нами було визначено ефективні методи і прийоми технології.

Методи мнемотехніки, що використовуються для підвищення мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку [68]:

1. Зв'язування.
2. Перетворення.
3. Порядкова система.
4. Підсилення.
5. Збереження.

Метод «Зв'язування» – це метод, що передбачає встановлення асоціативних зв'язків між елементами. Для реалізації цього методу нами було використано прийоми «Сюжет», «Римізація», «Послідовні асоціації», «Перша буква».

Приєм «Сюжет» передбачає створення асоціативних зв'язків між елементами шляхом складання розповіді. Ефективно застосовується такий прийом під час вивчення нових слів (запропонувати дитині скласти речення чи розповідь, де використовуються нові слова), запам'ятовування слів під час рухливих ігор, де дія співвідноситься зі словом та інше. Наприклад, прийом «Сюжет» доцільно використовувати при проведенні мовних ігор («Хто де живе», «У кого хто?» «Заміни іншим словом» та ін.); рухливих ігор («Кішка і кошенята», «Врожай», «У ведмедя у бору» та ін.); граматичних вправ («Скажи, що робить»).

Приєм «Римізація» полягає у запам'ятовуванні інформації через

використання співзвучних слів. Такий прийом доцільно використовувати під час розучування чистомовок, прислів'їв та приказок, лічилок, коротких віршів чи пісень (наприклад, розучування пісні «Щедра осінь», «Тане лід, тане сніг», народної гри «Коровай», віршів до святкових заходів). Також ефективність використання такого прийому відзначається під час проведення мовних ігор («Добери риму», «Добери слово», «Закінчи речення» та ін.).

Прийом «Послідовні асоціації» подібний до прийому «Сюжет», але використовується для запам'ятовування більшого обсягу інформації, наприклад, для переказу казок, де є чітка послідовність подій («Лисичка і журавель», «Кривенька качечка», «Котик і півник», «Лисичка-сестричка і сірий вовк»), віршованих творів («Ходить гарбуз по городу»), художніх творів (В. Сухомлинський «Найледачіший у світі кіт», М. Коцюбинський «Про двох цапків», К. Чуковський «Федорине горе»).

Прийом «Перша буква» - це прийом запам'ятовування слів чи виразів через зв'язок з першою буквою (звуком). Для прикладу, за допомогою такого прийому можна вивчити послідовність кольорів веселки («Чапля Осінь Жде Завзято, Буде Сани Фарбувати»).

Метод «Перетворення» спрямований на те, щоб складну інформацію для сприйняття можна було легко запам'ятати і відтворити. Цей метод впроваджений нами прийомами «Аналогія» і «Піктограма».

Прийом «Аналогія» передбачає знаходження спільних властивостей чи ознак між інформаційними одиницями. До кожного слова чи поняття можна дібрати безліч аналогій за різними типами. Існує декілька типів аналогій: за розміром, за кольором, за формою, тематичні аналогії, аналогії за смаком, запахом, тактильними відчуттями, аналогії за рухом та ін. Прийом цікавий тим, що кожна дитина може знайти власну аналогію до того чи іншого слова (руху, явища) і таким чином краще зберегти інформацію у власній пам'яті і відповідно відтворити її за потреби. Наприклад, цей прийом ефективно використовується під час складання та

відгадування загадок, складання описових розповідей («Що я знаю про Україну», «Ягоди», «Осінь», «Новий рік до нас прийшов», «Маленька комашка»), розучування рухливий ігор, танців, розігрування інсценізацій («Перетворення на дику тварину», «Бджілки на галявині», «Біля годівнички») та пантомім («Вередуля», «Кошеня», «Цуценя»), психогімнастичних вправ («Смачні цукерки», «Я і сонечко»), дидактичних ігор («Впізнай на смак (ягоди)», «Покажи, а ми відгадаємо», «Опиши, а ми відгадаємо»), мовних ігор («Знайди спільне», «Якого кольору?»), «Ланцюжок слів», «Аналогії», «Четвертий зайвий», «Найди пару»).

Приєм «Піктограма» передбачає запам'ятовування інформації через схематичне спрощене зображення. На початку роботи педагог пропонує дітям готові піктограми (зображення дорожніх знаків, явищ природи та ін.). У процесі застосування прийому «Піктограма» діти вчаться самостійно створювати спрощені знаки. Використання цього прийому сприяє розвитку творчої фантазії дітей, самостійності, зосередженості. Основними засобами прийому «Піктограма» є мнемокуби, мнемодоріжки та мнемотаблиці. Саме вони допомагають дитині спростити та закріпити отриману інформацію в образах, а потім відтворити її за потреби. Доцільно такий прийом використовувати під час складання описових розповідей предметів чи явищ природи на заняттях з розвитку мовлення та під час складання розповідей за сюжетними картинками (складання описової розповіді за змістом картини «Осінь», «У лісі», «Дерева і кущі», «Професії» та ін.), переказу казок за схемами-моделями на заняттях з художньо-мовленнєвої діяльності, вивченні віршів (П. Бондарчука «Їхала зима», М. Стельмаха «Забудько», К. Перелісної «В автобусі», та ін.).

Метод «Порядкова система» полягає у запам'ятовуванні і пізнішому відтворенні інформації за порядковим номером, до якого асоціативно підкріплюється певний образ. Ефективним у роботі з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку є прийом «Інтер'єр». Під час використання цього прийому педагог допомагає дітям створити асоціативні зв'язки з предметами

знайомого інтер'єру (наприклад, ігрової кімнати), де кожен предмет інтер'єру буде асоціюватися у дитини з інформаційною одиницею. Такий прийом може використовуватись під час вивчення нових слів, певних правил поведінки, алгоритмів дій. Для прикладу, такий метод ефективно використовувати для складання описової розповіді «Мій будинок», «У зоопарку», «У бабусі на подвір'ї», підготовки до сюжетно-рольових ігор «Ляльки йдуть на чаювання», «Допоможемо мамі прибрати у будинку», «Подорожуємо громадським транспортом», «На будівництві» та ін.

Метод «Підсилення» - це метод покращення ефективності сприйняття тієї інформації, що була отримана попередніми методами. Нами було застосовано такі прийоми – «Уособлення», «Небилиця», «Візуалізація».

Прийом «Уособлення» полягає у тому, що неживим явищам надаються ознаки живих істот. Під час використання такого прийому у дітей виникає зацікавленість, інформація у ігровій формі краще фіксується в пам'яті. Такий метод доцільно використовувати під час складання казок (складання казки про птахів взимку, складання ліричної казки за віршем К. Перелісної «Пролісок»), театралізованої діяльності (розігрування вірша «Ходить гарбуз по городу», пальчиковий театр «Ріпка», ляльковий театр «У ведмедика гості»,), сюжетно-рольових ігор («Подорож рідним містом», «У крамниці одягу», «У магазині», «У лікарні»), розігруванні діалогів («Прогулянка до осіннього парку», «Як ми граємось взимку»), розігруванні пантомім.

Прийом «Небилиця» - вигадкування подій, яких насправді бути не може. Такий прийом сприяє розвитку фантазії, уяви, креативного мислення. При використанні цього прийому можна легко вивчити назви планет (Мер курей – Меркурій; хлопчик, на ім'я Пітер з прізвищем Ю – Юпітер; шматочок шоколадного батончика полетів у Космос – Марс та інше).

Прийом «Візуалізація» - важливий прийом для створення психологічного розвантаження і формування відчуття проживання подій. Процес впровадження

цього прийому полягає у тому, що педагог пропонує дитині заплющити очі і уявити себе у певній ситуації. Таким чином дитина емоційно переживає перебіг подій, формує власне ставлення. Візуалізація застосовується для складення розповідей-міркувань, вигадування закінчення казки чи оповідання, складення монологічних та діалогічних висловлювань. Також ефективно застосування методу під час психогімнастичних вправ («Я і сонечко», «Сніжинка», «Весняні промінчики»).

Метод «Збереження» застосовується для розвитку розумової діяльності дітей, збільшення тривалості зберігання інформації та відтворення її. Цей метод є завершальним і у роботі з дітьми дошкільного віку найвдаліше, на нашу думку реалізується прийомами «Раціональне повторення» та «Практичне застосування».

Прийом «Раціональне повторення» забезпечує перехід інформації з короткочасної у довгочасну пам'ять. Використання цього прийому полягає у систематичні роботи з дітьми шляхом повторювання (наприклад, використання типових піктограм) для формування стійких емоційних і асоціативних зв'язків.

Прийом «Практичне застосування» передбачає практичне використання інформації у ігровій формі, під час виступів, у життєвих ситуаціях. Такий прийом забезпечує дітям створення ситуацій успіху, підняття рівня самооцінки.

З огляду на визначені педагогічні умови, методи та прийоми мнемотехніки нами було визначено основні завдання перспективного планування з розвитку мовлення засобами мнемотехніки для дітей старшого дошкільного віку.

Основні завдання перспективного планування:

- розвиток мовленнєвої, комунікаційної діяльності та зв'язного мовлення;
- розвиток пам'яті, увагу, сприймання, мислення, уяви;
- формування звукової культури мовлення;
- розвиток вміння складати граматично правильні речення;
- сприяти розвитку словникового запасу;
- формування діалогічного і монологічного мовлення дітей;
- розвиток координації рухів;

- стимулювання до пізнавальної діяльності;
- виховання пізнавати нове.

Таким чином нами було визначено, що зміст і форми роботи з дітьми дошкільного віку нерозривно пов'язані зі створенням відповідних педагогічних умов. Використання у роботі відповідних методів і прийомів мнемотехніки стимулює активізацію і розвиток практично всіх психічних процесів дитини: увагу, мислення, пам'ять (слухову, зорову, рухову, тактильну), уяву, і, звичайно ж, мовлення. Формування у дитини мистецтва запам'ятовування та асоціативного мислення в подальшому житті дозволить краще сприймати шкільну програму, удосконалювати свої комунікативні якості, розвивати творчі здібності.

2.3. Результати дослідно-експериментального дослідження

Завершальний етап дослідно-експериментальної роботи – контрольний етап експерименту, у ході якого було здійснено порівняльну характеристику сформованості мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку до формувального етапу експерименту та після нього, визначення ефективності та результативності використання методів та прийомів мнемотехніки як засобу розвитку мовлення дітей.

Дослідження на контрольному етапі передбачало проведення аналогічних діагностичних процедур констатувальної частини експерименту. Використання аналогічного діагностичного дослідження дозволило нам порівняти кількісні дані та сформулювати певні узагальнення щодо ефективності впровадження засобів мнемотехніки з метою підвищення рівня мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку.

Робота з дітьми експериментальної групи «Проліски» проводилась у груповій, підгруповій та індивідуальній формі, всього брали участь 12 дітей з

різним рівнем сформованості мовленнєвої компетенції.

Узагальнені результати кількісного та якісного аналізу експериментальної та контрольної груп представлені в таблиці 2.7 та на рисунку 2.5.

Таблиця 2.7

Узагальнені результати діагностики мовленнєвої компетентності у дітей досліджуваних груп (на контрольному етапі)

Показник	Група «Проліски»		Група «Веселка»	
	Кількість осіб	Структура, %	Кількість осіб	Структура, %
Високий	5	41,6	5	33,3
Середній	5	41,6	5	33,3
Низький	2	16,6	5	33,3
Разом	12	100,0	15	100,0

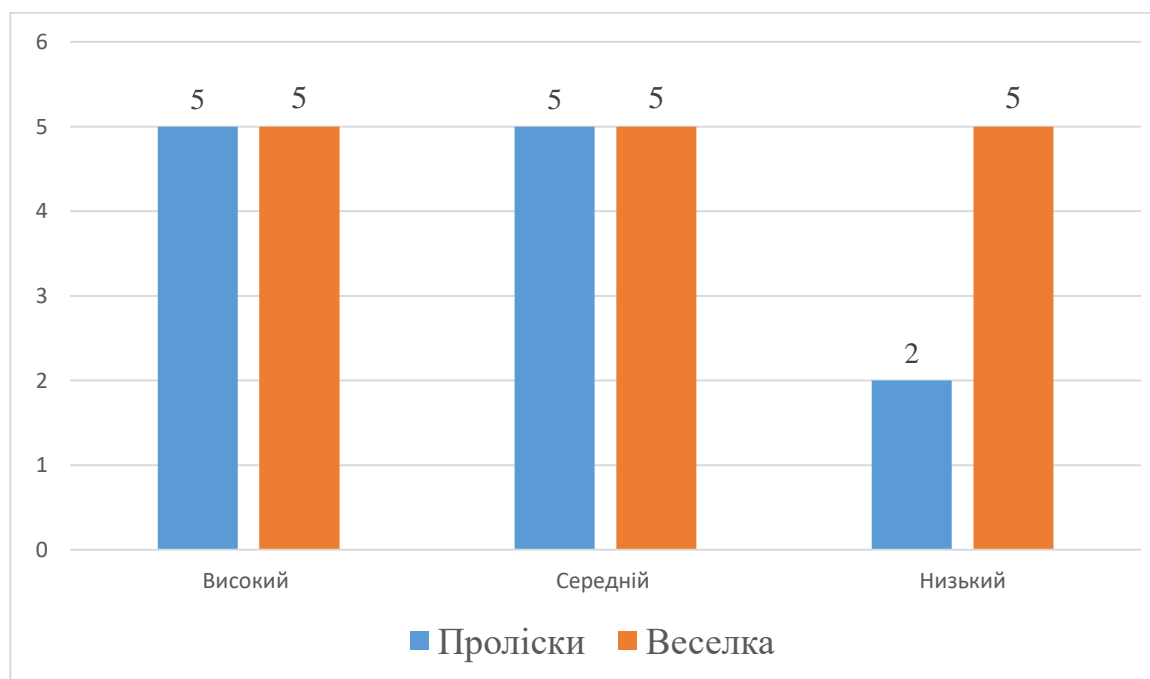

Рисунок 2.5. Узагальнені результати діагностики мовленнєвої компетентності у дітей досліджуваних груп (на контрольному етапі)

Після проведення діагностичного дослідження на контрольному етапі

дослідження, нами було встановлено позитивну динаміку розвитку мовленнєвої діяльності дошкільників експериментальної групи «Проліски». Перш за все позитивна динаміка відзначена у розвитку зв'язного мовлення, збільшення словникового запасу дітей, комунікативних навичок.

Також нами було складено порівняльний аналіз рівня розвитку мовленнєвої компетенції дітей контрольної («Веселка») і експериментальної («Проліски») груп перед початком дослідно-експериментальної діяльності та після впровадження прийомів та методів мнемотехніки у освітній процес експериментальної групи.

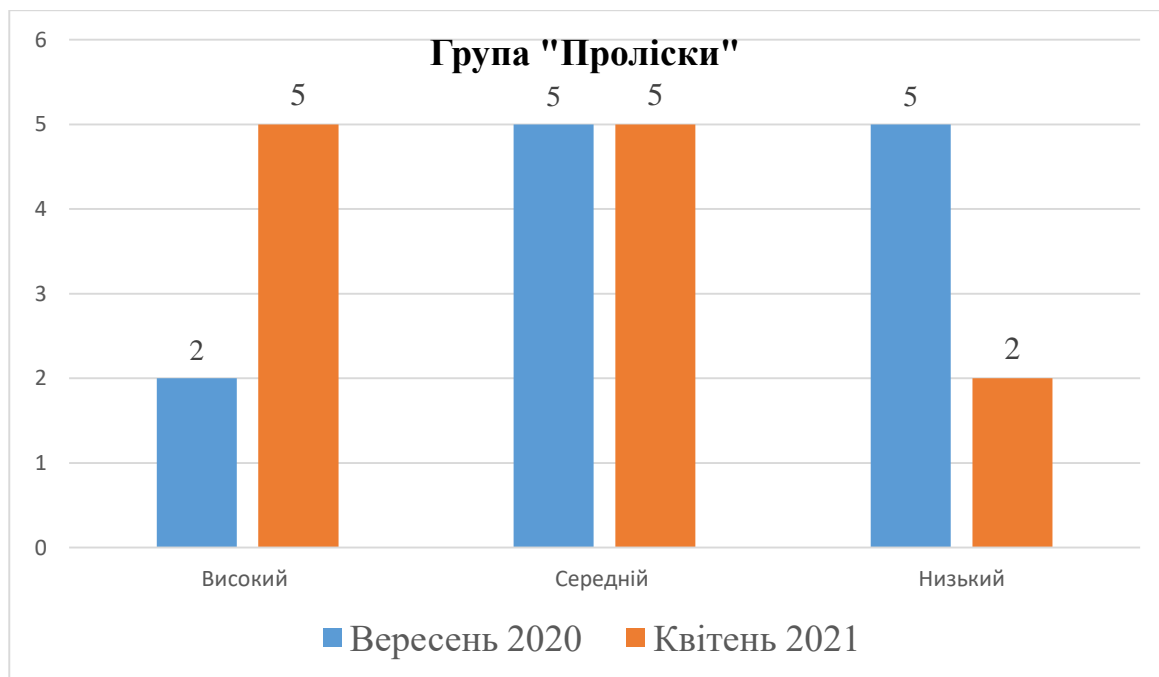

Рисунок 2.6. Порівняльні показники експериментальної групи до початку дослідження та наприкінці

У результаті діагностичного обстеження на контрольному етапі дослідження мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку визначено, що у групі «Проліски» високий рівень сформованості даного критерію мають 5 дітей (41,6%), середній – 5 дітей (41,6%) та низький – 2 дитини (16,6%). У групі «Веселка» результати становлять відповідно 5 дітей (33,3%) з високим рівнем, 5 дітей з середнім рівнем (33,3%) та 5 дітей з низьким рівнем (відповідно 33,3%).

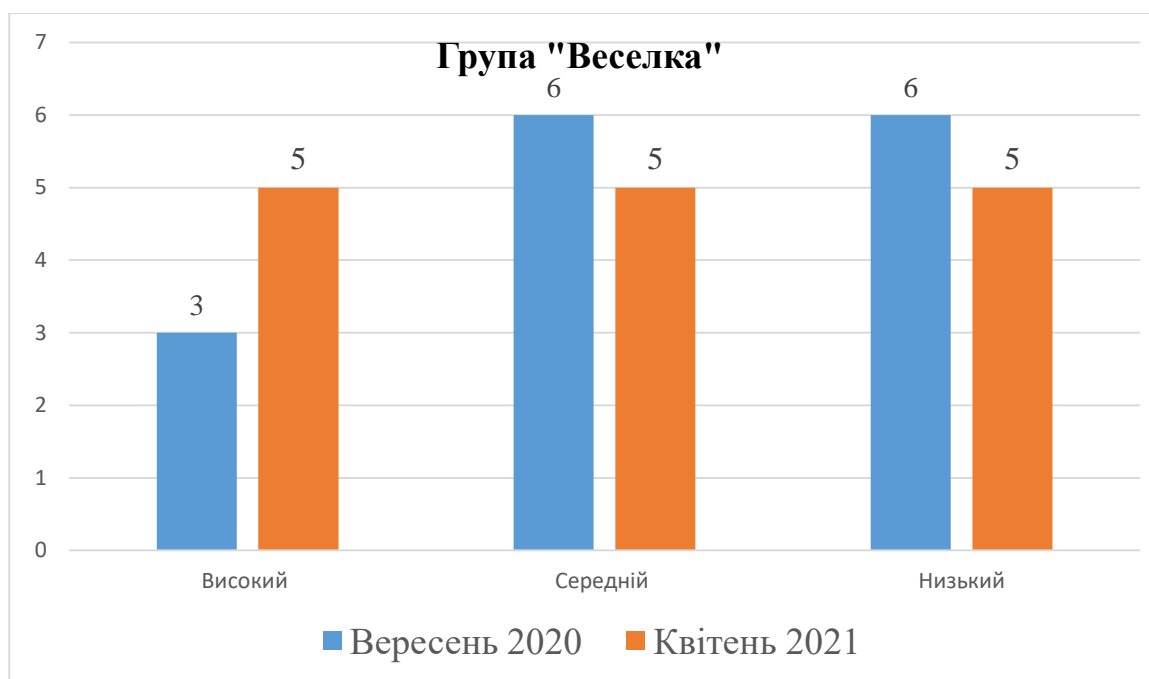

Рисунок 2.7. Порівняльні показники контрольної групи до початку дослідження та наприкінці

Під час порівняння показників констатувального і контрольного етапів дослідження виявлено, що у дітей експериментальної групи «Проліски» високий рівень показників збільшився на 25% (3 дитини), середній рівень залишився незмінним (5 дітей), а низький рівень зменшився на 25% (низький показник наприкінці експерименту мають 2 дитини). У контрольній групі «Веселка» високий рівень показників збільшився на 13,3% (2 дитини), середній рівень показників мовленнєвої компетенції зменшився на 6,6% (1 дитина), низький рівень також зменшився на 6,6% (1 дитина відповідно).

Отже, аналізуючи рівень розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку наприкінці дослідно-експериментальної діяльності, а саме впровадження складеного планування в освітні процес експериментальної групи, ми встановили наслідковий зв'язок підвищення рівня мовленнєвої компетенції з використанням засобів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Головна мета сучасної дошкільної освіти – забезпечити сприятливі умови для становлення і творчої реалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. В цей же час особливого значення набуває національно-мовленнєве виховання дітей, спрямоване на формування свідомої мовної особистості, оскільки саме мова є інструментом соціалізації особистості та засобом пізнання дійсності. Актуальність проблеми зумовлюється пріоритетними напрямками сучасного розвитку дошкільної освіти, що спрямовані на оновлення її змісту, вдосконалення методів та технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування. Відповідно до цього була визначена мета кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати застосування мнемотехніки як ефективного засобу розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Для реалізації мети дослідження було проаналізовано наукові праці та сучасні інноваційні технології з проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку, визначено педагогічні умови та основні засоби мнемотехніки, що ефективно застосовуються для удосконалення мовленнєвого розвитку дошкільників, розроблено критерії і показники сформованості мовленнєвої компетентності, створено і практично впроваджено перспективне планування з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами мнемотехніки, експериментально доведено ефективність використання технології в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти.

Результати теоретичного дослідження та проведення дослідно-експериментальної роботи засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і стали підставою для формулювання таких висновків.

1. Аналіз стану дослідженості проблеми засвідчив, що процес розвитку мовлення дітей передшкільного віку у сучасній дошкільній педагогіці є актуальним

у теоретичному та практичному аспектах. Визначено, що питання формування мовленнєвої компетенції прослідковується у лінгводидактичній, нейрофізичній та психологічних площинах, адже мовлення – основа комунікації між людьми, засіб пізнання світу, спосіб вираження своїх почуттів та емоцій, а розвиток мовлення дитини дошкільного віку – це складний і творчий процес. Встановлено, що все більшої актуальності набирає питання сформованості мовлення дітей старшого дошкільного віку у зв'язку з етапом переходу дитини до школи.

З'ясовано, що проблема формування мовлення дітей дошкільного віку широко розглядалась у наукових розвідках класиків вітчизняної та зарубіжної педагогіки (К. Ушинський, І. Срезневський, С. Русова, І. Огієнко, Ф. Фребеля, М. Монтесорі та ін.), які заклали основи сучасної лінгводидактики. У наш час проблема розвитку мовлення дітей дошкільного віку знаходить своє відображення у науковій діяльності А. Богущ, Н. Гавриш, К. Крутій, С. Ласунової, Л. Фесенко. Проте сучасна дошкільна педагогіка потребує впровадження ефективних здоров'язбережувальних технологій та передового досвіду, використання інноваційних технологій та методик, які дадуть змогу сам освітній процес зробити більш інтенсивним і цікавим.

2. Теоретично досліджено основні сучасні інноваційні технології, що спрямовані на розвиток мовлення дітей дошкільного віку: технологія LEGO-конструювання, технологія «Казкові лабіринти гри», технологія «Художнє слово і дитяче мовлення», методика використання схем-моделей, ейдетика. Установлено, що мнемотехніка являє собою синтез декількох сучасних інноваційних технологій і ефективно забезпечує розвиток пам'яті, мислення та мовлення дітей дошкільного віку.

Визначено, що впровадження мнемотехніки в освітній процес закладів дошкільної освіти сприяє ефективному запам'ятовуванню вихованцями нових слів, граматичної і фонетичної будови мовлення, складанню речень, формуванню побудови логічної структури розповіді, і, таким чином, розвитку мовлення.

3. Було запропоновано і розроблено критерії і показники сформованості мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку, на основі яких проведено діагностичне обстеження на початку експерименту та після його проведення. У результаті діагностичного обстеження до початку експерименту виявлено, що висновок, що в експериментальній групі до початку експерименту високий рівень сформованості з розвитку мовлення мають 2 дитини (16,6%), середній – 5 дітей (41,6%) та низький – 5 дитини (41,6%). У контрольній групі результати є подібними за структурою та становлять відповідно 3 дитини (20%) з високим рівнем, 6 дітей з середнім рівнем (40%) та 6 дітей з низьким рівнем (відповідно 40%).

4. Визначено педагогічні умови, які сприяють мовленнєвій активності дітей дошкільного віку, забезпечують психологічний і емоційний комфорт дитини, дають їй змогу сприймати нові знання у вільній формі, підвищують впевненість дошкільника у своїх можливостях.

У процесі дослідження було визначено і обґрунтовано методи і прийоми мнемотехніки, що використовуються для розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Так, з'ясовано, що найефективнішими методами мнемотехніки, що активізують природні механізми роботи мозку дитини та сприяють розвитку формуванню мовленнєвої компетентності, є: метод «Зв'язування» (прийоми «Сюжет», «Римізація», «Послідовні асоціації», «Перша буква»); метод «Перетворення» (прийоми «Аналогія» і «Піктограма»); метод «Порядкова система»; метод «Підсилення» (прийоми «Уособлення», «Небилиця», «Візуалізація»); метод «Збереження» (прийоми «Раціональне повторення» та «Практичне застосування»). Відмічено, що систематичне використання у роботі відповідних методів і прийомів мнемотехніки стимулює активізацію і розвиток практично всіх психічних процесів дитини: увагу, мислення, пам'ять (слухову, зорову, рухову, тактильну), уяву, і сприяє розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

5. На основі визначених методів і прийомів, розроблено і практично впроваджено програму розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку відповідно до календарно-тематичного плану, навчальної програми, а також із урахуванням індивідуальних особливостей вихованців.

6. Результати формувального експерименту засвідчили ефективність і продуктивність комплексної системи педагогічних умов та програми розвитку щодо розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. За результатами контрольних діагностичних обстежень було встановлено позитивну динаміку розвитку мовленнєвої діяльності дошкільників експериментальної групи. Так, під час порівняння показників констатувального і контрольного етапів дослідження виявлено, що у дітей експериментальної групи високий рівень показників збільшився на 25% (3 дитини), середній рівень залишився незмінним (5 дітей), а низький рівень зменшився на 25% (низький показник наприкінці експерименту мають 2 дитини). У контрольній групі високий рівень показників збільшився на 13,3% (2 дитини), середній рівень показників мовленнєвої компетенції зменшився на 6,6% (1 дитина), низький рівень також зменшився на 6,6% (1 дитина відповідно).

Таким чином, ефективність використання методів та прийомів мнемотехніки для розвитку мовлення дітей дошкільного віку доведено.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку мовлення дітей дошкільного віку засобами мнемотехніки. Подальшого наукового вивчення потребують питання впровадження мнемотехніки з метою розвитку мовлення у освітній процес дітей середнього дошкільного віку, використання засобів мнемотехніки з метою розвитку пізнавальних інтересів дітей дошкільного віку, застосування методів і прийомів мнемотехніки для корекції мовлення дітей з ООП тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва Т. Як дитина сприймає художню літературу. *Дошкільне виховання*. 1996. № 5. С. 79–84.
2. Бакаленко І. М. Становлення і розвиток вітчизняної лінгводидактики як самостійної дисципліни (Ф. І. Буслаєв, К. Д. Ушинський, І. І. Срезневський). Запоріжжя : ЗДУ, 2001. 114 с.
3. Беседіна А. Вплив методів і завдань ейдетики на розвиток особистості учня. *Рідна школа*. 2009. № 2-3. С. 61-62.
4. Біла І. М. Творча конструкторологія в розумовій діяльності дошкільників. *Практична психологія та соціальна робота*. 2010. № 12. С. 54-63.
5. Білан О. І. Навчання розповідання з використанням наочності : старший дошкільний вік : метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
6. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до семи років : монографія. Київ : Слово, 2004. 376 с.
7. Богуш А. М., Березовська Л. І. Творче самовираження дошкільників у художньо-мовленнєвій діяльності : монографія. Одеса : М. П. Черкасов, 2008. 203 с.
8. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах : підручник. Київ : Слово, 2015. 704 с.
9. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Запоріжжя : Просвіта, 2000. 216 с.
10. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах : підруч. для студентів вищ. навч. закл. Київ : Слово, 2014. 437с.
11. Бондар В. І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі

М. Монтессорі : навч. посіб. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 251 с.

12. Борисова З. Фрідріх Фребель – засновник ідеї дитячого садка: (220 років від дня народження та 150 років від дня смерті). *Дошкільне виховання*. 2002. № 12. С. 5-7.

13. Брушневська І. М. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення засобами ейдетики : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2014. 104 с.

14. Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супермышление / пер. с англ. Е. А. Самсонов. Минск : Попурри, 2003. 304 с.

15. Виготский Л. С. Мышление и речь. Москва : Лабиринт, 1999. 352 с.

16. Водовозова Є. М. Розумове і моральне виховання дітей від першого вияву свідомості до шкільного віку. *Історія дошкільної педагогіки: хрестоматія / упор. : З. Н. Борисова, В. З. Смаль*. Київ : Вища школа, 1974. С. 168-169.

17. Гавриш Н. В. Інтегровані заняття: методика проведення. Київ : Шкільний світ, 2007. 128с.

18. Гавриш Н. В. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Шкільний світ», 2006. 120 с.

19. Гавриш Н. В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному дитинстві : монографія. Донецьк : Либідь, 2001. 218 с.

20. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення. Київ : Ред. загальнопед. газ, 2005. 128 с.

21. Гавриш Н. В. Художнє слово і дитяче мовлення : методичний посібник для вихователів. Донецьк : Либідь, 1999. 170 с.

22. Гавриш Н. Художньому слову – гідне місце в освітньому процесі. *Дошкільне виховання*. 2006. № 3. С. 15-17.

23. Гавриш Н. В. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології. *Дошкільне виховання*. 2001. № 2. С. 13-15.

24. Демидова А. С. Формуємо пізнавальну самостійність у старших

дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2006. № 10. С. 10.

25. Діти і соціум : особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія / А. М. Богуш, та ін. / за заг. ред. Н. В. Гавриш. Київ : [б. в.], 2006. 368 с.

26. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.

27. Дошкільна освіта: теоретико-методичні аспекти : навч.-метод. посіб. / за ред.: Н. В. Кудикіна; уклад.: О. В. Коваленко, О. В. Мартинчук. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 248 с.

28. Ідеї К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної освіти та науки: 1991-2010 рр.: до 185-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / Акад. пед. наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд. : А. М. Доркєну та ін.; наук. ред.: П. І. Рогова, А. М. Доркєну. Одеса, 2010. 124 с.

29. Іщенко Л. В. Навчання дітей дошкільного віку рідної мови : навчальний посібник. Умань : ПП «Жовтий», 2013. 138 с.

30. Зданевич Л. Сторітелінг: мистецтво розповідання, або як зацікавити й мотивувати дітей . *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 2-5.

31. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : навч. посібн. для студ. ВНЗ. Київ : НМЦВО, 2003. 300 с.

32. Клименко А. І. Використання прийомів мнемотехніки у роботі вчителя-логопеда дошкільного навчального закладу. *Таврійський вісник освіти*. Херсон, 2017. № 2(58). С. 130-135.

33. Козаренко В. А. Система запоминання «Джордано». Москва : [б. и.], 2007. 321 с.

34. Козаренко В. А. Учебник мнемотехники. Москва, 2007. URL : <https://booksonline.com.ua/view.php?book=174565> (дата звернення 11.01.2022).

35. Коменский Я. А., Локк Д., Ж.-Ж. Руссо, Песталоцци И. Г.

Педагогическое наследие / сост. В. М. Кларин, А. Н. Джуринский Москва : Педагогика, 1988. 416 с.

36. Копилова О. П. Використання символів у роботі з дошкільниками. Старша група. Харків : Ранок, 2010. 128 с.

37. Короткова Н. Художня література в освітній роботі з дітьми старшого дошкільного віку. *Дошкільне виховання*. 2001. № 8. С. 34-41.

38. Котій Н. І. Розвиток українського мовлення дошкільників засобами народознавства. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 12. С. 35-47.

39. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : підруч. Київ : Видавничий центр «Академія», 2003. 463 с.

40. Кравець В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. *Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. / за ред. В. П. Кравець*. Тернопіль, 1996. С. 122-178.

41. Крутій К. Л., Білан О. І. Використання схем-моделей у лексико-граматичній роботі з дітьми дошкільного віку. Львів : Проман, 1997. 42 с.

42. Крутій К. Перспективно-календарне планування занять із навчання мови і розвитку мовлення дітей дошкільного віку. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2005. 298 с.

43. Крутій К. Л. Сучасне заняття з дошкільниками: традиції чи інновації? Монографія. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2009. 160 с

44. Крутій К. Л. Формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку: монографія. Запоріжжя : «ЛПКС» ДТД, 2004. 389 с.

45. Кучеренко Ж. Інтерактивні технології розвитку мовлення дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 3. С. 14-19.

46. Литвиненко І. М. Багатоканальна діяльність – засіб розвитку пізнавальної активності. *Дошкільне виховання*. № 4. 2002. С. 22-24.

47. Луцан Н. І. Розвиток зв'язного мовлення дошкільника в мовленнєво-ігровій діяльності: лінгводидактичний аспект. *Наука і освіта*. 2014. № 10.

С. 119 - 122.

48. Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика. Київ : Вища школа, 2006. 311 с.
49. Метод научной педагогики Марии Монтессори / сост. и ред. книги : З. Н. Борисова , Р. А. Семерникова. Київ : Ділова Україна, 1993. 144 с.
50. Міхєєва О. В. LEGO: середовище, іграшка, інструмент. *Інформатика і освіта*. 2016. № 6. С. 54-56.
51. Омеляненко А. В. Вчимося складати розповідь-роздум *Палітра педагога*. 2004. №3. С. 14-17.
52. Павелків Р. В., Цигипало О. П. Дитяча психологія : підручник. Київ : Академвидав, 2015. 400 с.
53. Подліна С. В. Розвиток мовленнєвої компетентності дітей старшого дошкільного віку. *Дошкільний навчальний заклад*. 2012. № 1. С. 5-6.
54. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2008. 456 с.
55. Пономарьова Г. Ф., Бабакіна О. О., Беляєв С. Б. Нові педагогічні технології : навч.-метод. посіб. Харків : СПД-ФО Захаренко В. В., 2013. 282 с.
56. Про дошкільну освіту : Закон України від 11 липня 2001 року № 2628-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 9. С. 259. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text> (дата звернення 20.10.2021).
57. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33. С. 18-21. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 12.02.2022).
58. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10-22.
59. Развивающие игры Воскобовича : сборник методических материалов / под ред. В. В. Воскобовича, Л. С. Вакуленко. Москва : ТЦ Сфера, 2015. 128 с.

60. Рябошапка О. В., Денисюк Т.К. Підготовка учителів до гуманізації освітнього процесу як педагогічна проблема. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 14 грудня 2018 р. Кременчук : Кременчуцький педагогічний коледж імені А. С Макаренка, методичний кабінет, 2018. С. 164-167. URL: <http://pu.org.ua/konferencii.html> (дата звернення 09.10.2021).
61. Саприкіна О. Інтерактивні методи навчання як засіб формування навичок мовленнєвої взаємодії старших дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 8. С. 39-42.
62. Сарапулова Є. Складання розповідей у дитсадку і в школі. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 22-24.
63. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 244 с.
64. Сухомлинський В. О. Сто порад учителеві. Київ : Радянська школа, 1988. 310 с.
65. Сучасний психолого-педагогічний словник / за заг. ред. О. І. Шапран. Переяслав-Хмельницький (Київська область) : Домбровська Я. М., 2016. 473 с.
66. Ушинський К. Д. Дитячий світ. Вибрані твори. Київ : [б. в.], 1980. 320 с.
67. Філоненко М. М. Психологія спілкування: підруч. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 224 с.
68. Чепурний Г. А. «Мнемотехніка: технологія ефективного засвоєння інформації в умовах сучасної освіти»: навчально-методичний посібник. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 208 с.
69. Чепурний Г. А. Освітня мнемотехніка : навч.-метод. посіб. / Г. Чепурний. 3-є вид., оновл зі змінами та доповн. Тернопіль : Мандрівець, 2020. 152 с.
70. Черемська О. С. Ізмаїл Срезневський про значення рідної мови у

формуванні мовної особистості *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер.: Філологія*. 2016. № 1021. С. 51-55.

71. Чулкова Г. Дитяче експериментування: ігри, оцінка ефективності. *Дошкільна освіта*. 2013. № 3. С. 22-33.

72. Яковенко А. О. Загальнодидактичні аспекти дослідження мовленнєвої готовності до навчання у школі старших дошкільників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2013. Вип. 24. С. 273-277.

73. Karuścińska-Kozakiewicz J. Metody szybkiego zapamiętywania przydatne we wspieraniu rozwoju dzieci. *Głos Pedagogiczny*. Grudzień, 2020. № 121. URL : <https://www.glospedagogiczny.pl/artukul/metody-szybkiego-zapamietywania-przydatne-we-wspieraniu-rozwoju-dzieci> (дата звернення 23.03.2022).

74. Kruty K., Chorna H., Samsonova O., Kurinna A., Sorochynska O., Desnova I. Genesis of Grammatica Structure of a Preschool Child Language. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 2022. Vol. 14. №. 1. P. 495-528. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/4597> (дата звернення 18.04.2022).

75. Skibska J. Mnemotechniki jako czynnik optymalizujący nabywanie przez dzieci umiejętności czytania i pisanie. Kraków : Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2012 URL : <https://docplayer.pl/8837596-Mnemotechniki-jako-czynnik-optymalizujacy-nabywanie-przez-dzieci.html> (дата звернення 07.12.2021)

ДОДАТКИ

Додаток А

Перспективне планування роботи з дітьми старшого дошкільного віку з застосуванням засобів мнемотехніки

Місяць	Тема тижня	Програмовий зміст	Форми організації, методи роботи	Організація розвиваючо-го середовища (дидактичний матеріал, посібники)
Вересень	Увічливі слова (III тиждень)	<p>Мета: закріплювати навички звертання до однолітків по імені, лагідно, поважно до дорослих; розвивати дрібну моторику рук через синтез руху, поетичне слово, музику; розвивати навички діалогічного мовлення: розуміти питання і відповідати на нього пропозицією; виховувати шанобливе ставлення до оточуючих.</p> <p>Мнемотехніка: вчити дітей зображувати сюжет казки за допомогою схем-моделей; вчити дітей запам'ятовувати текст пісні за допомогою мнемотаблиць; формувати фонетичний слух під час мовних ігор; вчити співставляти слова та рухи; закріплювати навички складання речень з допомогою мнемодоріжок.</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Увічливі слова».</p> <p>2. Мовленнєва вправа «Назви лагідно», «Скажи слово на заданий звук»</p> <p>3. Заняття з ХМД «Читання та моделювання казки «Лисичка і журавель».</p> <p>4. Пантоміма «Вередуля».</p> <p>5. Розучування пісні «Щедра осінь»</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПКС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Мнемотаблиця до пісні «Золота осінь»</p> <p>3. Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПКС», 2012. 268 с.</p>

		<p>Словник: збагачувати словник на тему «Настрій та емоції» (іменники, дієслова). Поповнювати словник фразеологічними зворотами.</p> <p>Теми для словника: Мій настрій Кого мама називає? Коли я зустрічаю друга... У мене є...</p> <p>Фразеологізми: губи копити, губи прикусити.</p> <p>Грамматика: відмінювання займенникових форм. (Я радію, ти радієш, він...)</p> <p>Художньо-мовленнєва діяльність: вчити дітей навичкам моделювання казки.</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити вступати в розмову з дорослими, відповідати на запитання, вставляючи потрібні слова.</p>		
«Найдорожча в світі Україна» IV тиждень		<p>Мета: активізувати знання дітей про рідне місто, де вони народились, країну Україну та українців; активізувати словник лексику до теми; продовжувати ознайомлювати дітей з однокореневими словами; розвивати зв'язне мовлення, вміння складати речення з однорідними членами, пам'ять, увагу, уяву; виховувати патріотичні почуття. виховувати шанобливе ставлення до оточуючих.</p> <p>Мнемотехніка: вчити дітей складати розповідь</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Найдорожча в світі Україна» 2. Мовні ігри: «Закінчи речення»; «Хто де живе»; 3. СРГ «Подорож рідним містом» 4. Слухання і обговорення оповідання (з демонстраційним матеріалом) М. Вашуленка «Наш рід» 5. Складання розповіді за зразком</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПС», 2007. 268 с. 2. Богуш А. М. Запрошуємо до розмови: навч.-метод. посіб та 16 картин / за ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид. Київ : Генеза, 2014. 48 с. + 16 картин.</p>

		<p>за зразком вихователя за допомогою мнемотаблиць; закріплювати вміння уважно слухати текст та відтворювати його сюжет за допомогою сюжетних зображень; формувати вміння добирати відповідно до змісту кінцівку речення; формувати синтаксичну правильність речень за допомогою мнемодоріжок. Словник: збагачувати словник назвами державних символів України (іменники, прикметники, дієслова). Звернути увагу на слова однакового значення – синоніми. Теми для словника: Де я народився і живу? Грамматика: визначення роду іменників Зв'язне мовлення: учити складати розповідь про Україну за зразком вихователя.</p>	<p>вихователя «Що я знаю про Україну»</p>	<p>3. Ілюстрації за змістом оповідання М. Вашуленка «Наш рід». 4. Демонстраційні матеріали для складання розповіді «Що я знаю про Україну»</p>
Жовтень	«Овочі» II тиждень	<p>Мета: розширювати та уточнювати знання дітей про овочі, де вони ростуть; активізувати словник узагальнюючими словами-овочі; продовжувати ознайомлювати дітей з різними значеннями багатозначних слів; розвивати зв'язне мовлення, увагу, логічне мислення; виховувати бажання дізнаватись нове. Мнемотехніка: учити дітей складати описові розповіді за схемою; під час рухливої гри вчити</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Овочі». 2. Мовні ігри: «Один-багато»; «Він, вона, воно»; «Назви форму»; «Посадимо город»; «Якого кольору?» 3. Рухлива гра «Врожай» (координація мови з рухами, розширення словника по темі овочі)</p>	<p>1 Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПС», 2007. 268 с. 2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с.</p>

		<p>співставляти слово і рух; формувати діалогічне мовлення під час театралізованої діяльності; формувати граматичну правильність мовлення за допомогою мнемосхем (мовні ігри). Словник: збагачувати словник назвами городніх рослин (іменники, прикметники, дієслова). Ввести в активний словник узагальнюючі поняття «Овочі». Звернути увагу на слова протилежного значення – антонім. Теми для словника: Що росте на городі? Грамматика: відмінкові закінчення іменників. Чого немає - буряка.... Зв'язне мовлення: учити описувати овочі, називаючи їх характерні ознаки, учити будувати діалог на запропоновану тему.</p>	<p>4. Слухання та розігрування вірша «Ходить гарбуз по городу» 5. Пальчиковий театр «Ріпка»</p>	
«Гриби. Ягоди» III тиждень		<p>Мета: продовжити знайомити дітей з їстівними та отруйними грибами; формувати вміння помічати цікаві явища в природі; учити уважно слухати твори та розуміти їх зміст; за запитанням вихователя відтворювати зміст казки; стимулювати активне дитяче мовлення; вправляти у вмінні закінчувати знайому фразу; розвивати слухову, зорову пам'ять, мовленнєву активність, виразність мовлення; виховувати пізнавальну активність.</p>	<p>1. Заняття з ознайомлення з предметним докільям «Гриби». 2. Гра «Впізнай на смак (ягоди)» 3. Заняття з ХМД «Розповідання української народної казки «Кривенька качечка». 4. Мовні ігри: «Що це за гриб?» «Їстівні, отруйні» «Один-багато» «Знайди спільне» 5. Рухлива гра</p>	<p>1. Демонстраційний матеріал до теми «Гриби». 2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с. 3. Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку.</p>

		<p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати описові розповіді за схемою; закріплювати навички моделювання казки з допомогою вихователя; під час рухливої гри вчити співставляти слово і рух; формувати монологічне мовлення під складання розповіді за зображеннями; закріплювати вміння змінювати закінчення слів; формувати вміння виокремлювати істотні ознаки з поміж інших.</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Гриби, ягоди» (іменники, прикметники). Учити добирати антоніми. Поповнювати словник синонімами.</p> <p>ГраMATика: вправляти у вживанні іменників у різних формах: не бачу маслюків...</p> <p>Звукова культура: удосконалювати звуковимову.</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити складати розповідь по опорних словах.</p>	<p>«У ведмедя у бору» 6. Складання розповіді за опорними словами (зображеннями) «Ягоди».</p>	<p>Запоріжжя: «ЛПІС», 2012. 268 с.</p>
«Їжа. Продукти» IV тиждень		<p>Мета: закріплювати знання дітей роль повноцінного харчування для здорового розвитку організму, дати поняття про вітаміни та деякі корисні продукти, що їх містять; розвивати увагу, пам'ять, пластичність; виховувати у дітей потребу правильно харчуватися, уникати вживання шкідливих для організму продуктів;</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Їжа. Продукти». 2. Розучування прислів'їв 3. Заняття з ХМД «Складання творчої розповіді за віршем В. Багірової «Їжачок і павучок» та плану-схеми до</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПІС», 2007. 268 с. 2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання</p>

		<p>Мнемотехніка: вчити дітей заучувати прислів'ях за допомогою мнемодорідок; навчати дітей складанню творчої розповіді з опорою на мнемотаблицю за почутими віршами; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи під час народної гри; вчити дітей складати описові розповіді за допомогою опорних схем; формувати граматичну правильність мовлення (мовні ігри).</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Їжа». Учити відповідати на запитання, підтримувати діалог; учити утворювати відносні прикметники (молочний, хлібний, яблучний, манна); продовжувати будувати діалог у явній сюжетній ситуації «У крамниці».</p> <p>Теми для словника: «Корисне – не корисне» «На що схоже»</p> <p>Корекційно - розвиваючі: Розвивати фонематичний слух, темп і ритм мови. Формувати навички словотворення, при утворенні слів зі зменшено-пестливими суфіксами. Закріплювати навички правильної звуковимови.</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити складати творчу розповідь та плану-схеми до неї.</p>	<p>неї».</p> <p>4. Мовні ігри: «Корисне-не корисне» «Назви страву для Карлсона» «Знайди слово» «Обери та поясни»</p> <p>5. Психогімнастика а «Смачні цукерки»</p> <p>6. Народна гра «Коровай»</p>	<p>описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с.</p> <p>3. Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Конспекти занять із художньо-мовленневої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПС», 2012. 268 с.</p>
Листопада	«Свійські тварини» І-ІІ тиждень	<p>Мета: збагачувати уявлення дітей про свійських тварин, їхніх дитинчат, учити від</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Свійські</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання</p>

		<p>звуконаслідувальних слів утворювати дієслова; учити визначати назви істот за діями; розвивати слухове сприйняття; розвивати увагу, логічне мислення, зв'язне мовлення; виховувати допитливість, дбайливе ставлення до об'єктів живої природи.</p> <p>Мнемотехніка: учити дітей складати описові розповіді за схемою та описові загадки; вчити переказувати оповідання за мнемотаблицями; розвивати артикуляційну моторику, удосконалювати звукову культуру мовлення; формувати вміння добирати якісні прикметники і похідні дієслова; формувати граматичну правильність мовлення за допомогою мнемосхем (мовні ігри).</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Свійська птиця»(іменники, прикметники, дієслова).</p> <p>Теми для словника: «Хто це?»</p> <p>Грамматика:-відмінкові закінчення іменників(кого немає- півня, курки..) -утворення дієслів від звуконаслідувальних слів(кря-крякати..)</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити складати описові загадки.</p>	<p>тварини».</p> <p>2. Складання описових загадок</p> <p>3. Пантоміми «Кошеня», «Цуценя»</p> <p>4. Мовні ігри: «Хто як кричить?»«Він, вона, воно» «У кого хто?» «Один-багато» «Що вміють робити» «Добери дитинча»</p> <p>5. Грамматична вправа «Скажи яке», «Скажи, що робить»</p> <p>6. Розповідь вихователя з наочним матеріалом В. Сухомлинський «Найледачіший у світі кіт», М. Коцюбинський «Про двох цапків»</p>	<p>української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПРС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Мнемодоріжки для відгадування загадок</p> <p>3. Мнемотаблиці до оповідань В. Сухомлинського «Найледачіший у світі кіт», М. Коцюбинського «Про двох цапків»</p>
«Пори року. Осінь» IV тиждень		<p>Мета: учити правильно називати явища природи, пори року, розвивати у дітей інтерес до розмаїття світу природи; розвивати увагу, спостережливість,</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Пори року. Осінь».</p> <p>2. Складання описової</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення</p>

		<p>зв'язне мовлення, виховувати вміння милуватися природою, помічати зміни у живій природі</p> <p>Мнемотехніка: учити дітей складати описові розповіді за картиною; розвивати вміння розігрувати діалоги під час сюжетно-рольових ігор; спонукати до постановки запитань за сюжетним малюнком, стимулювати вживання повних речень; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи під час пальчикової гімнастики; розширювати словниковий запас під час мовних ігор і складання описових розповідей за допомогою мнемосхем.</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Осінь», звернути увагу на слова протилежного значення.</p> <p>Грамматика: вправляти у творенні множини іменників</p> <p>Зв'язне мовлення: описова розповідь за змістом сюжетної картини «Осінь»</p>	<p>розповіді за змістом картини «Осінь» (за опорною таблицею)</p> <p>3. Пальчикова гімнастика «Ми йдемо в осінній ліс»</p> <p>4. Мовні ігри: «Ланцюжок слів», «Добери риму», «Впізнай за описом», «Скажи навпаки» (тепло-холодно), «Скажи слово на заданий звук»</p> <p>5. Граматична вправа «Скажи яке», «Назви множину»</p> <p>6. Розігрування діалогу «Прогулянка до осіннього парку»</p>	<p>дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПДС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с.</p> <p>3. Серія сюжетних картин «Осінь»</p>
Грудень	«Дитячі забави» III тиждень	<p>Мета: систематизувати уявлення дітей про зимові ігри та розваги; учити відповідати на запитання, підтримувати діалог; розвивати уважність, пам'ять, образне мислення; виховувати інтерес до художнього слова, бажання інсценізувати прочитані твори, виховувати дружні стосунки між дітьми;</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Дитячі забави».</p> <p>2. Слухання і розучування вірша «Їхала зима» (П. Бондарчук)</p> <p>3. Психогімнастика «Сніжинка»</p> <p>4. Мовні ігри:</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПДС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Мнемосхема до вірша</p>

		<p>Мнемотехніка: закріплювати вміння розуміти вірші за допомогою мнемотаблиці; вчити співвідношення руху і слова під час рухливих ігор та психогімнастики; розвивати вміння мімікою та рухами демонструвати загадані слова; закріплювати вміння складати діалоги на задану тему з опорою на ілюстрації; розширювати словниковий запас, формувати звукову культуру мовлення (мовні ігри).</p> <p>Словник: збагачувати словник за темою «Зимові забави»(іменники, прикметники, дієслова);учити самостійно добирати слова із заданим звуком; активізувати словниковий запас складними словами (снігопад)</p> <p>Теми для словника: «Дитячі свята та розваги» «Улюблені ігри та іграшки»</p> <p>Зв'язне мовлення: вправляти у складанні діалогів на задану тему</p>	<p>«Добери риму», «Аналогії», «Четвертий зайвий», «Назви лагідно»</p> <p>5. Гра-пантоміма «Покажи, а ми відгадаємо»</p> <p>6. Рухлива гра «Сніжки»</p> <p>7. Складання діалогу «Як ми граємось взимку»</p>	<p>П. Бондарчук «Їхала зима».</p> <p>3. Богуш А. М. Запрошуємо до розмови: навч.-метод. посіб та 16 картин / за ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид. Київ : Генеза, 2014. 48 с. + 16 картин.</p>
«Свята нашої родини» IV тиждень		<p>Мета: закріплювати уявлення дітей про новорічні свята, традиції святкування; вчити дітей поводити на сцені себе спокійно, впевнено; розвивати музичний слух, пам'ять, уяву; закріплювати вміння перетілюватись у персонажів казки; виховувати повагу до народних та сімейних традицій.</p>	<p>1. Заняття з музичної діяльності «Новорічне свято».</p> <p>2. Розучування пісень та віршів до Новорічного свята</p> <p>3. Психогімнастик а «Сніжинка»</p> <p>4. Мовні ігри: «Заміни іншим</p>	<p>1. Богуш А. М. Запрошуємо до розмови: навч.-метод. посіб та 16 картин / за ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид. Київ : Генеза, 2014. 48 с. + 16 картин.</p> <p>2. Мнемосхеми і мнемотаблиці для розучування віршів і пісень</p>

		<p>Мнемотехніка: учити дітей складати описові розповіді за сюжетною картиною; розвивати вміння розігрувати діалоги під час сюжетно-рольових ігор; закріплювати вміння самостійно добирати назву до зображення; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи (під час музичного заняття); збагачувати словниковий запас під час мовних ігор і складання описових розповідей за допомогою мнемосхем.</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Новий рік»</p> <p>Теми для словника: «Наша ялинка яка» «Чим прикрасимо?» «Що будемо робити на святі?»</p> <p>Синоніми: тримати-держати..</p> <p>Грамматика: розвивати вміння характеризувати предмети за істотними ознаками та діями;</p> <p>Звукова культура: вправляти у вимові йотованих голосних [йа]</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити описувати сюжетні картини за зразком вихователя.</p>	<p>словом», «Який, яка, яке, які», «Назви одним словом», «Ланцюжок зимових слів»</p> <p>5. Сюжетно-рольова гра «Родина святкує Новий рік»</p> <p>6. Дидактична вправа «Вигадай свою назву»</p> <p>7. Складання описової розповіді за зразком вихователя «Новий рік до нас прийшов»</p>	
Січень	«Дикі тварини» II тиждень	<p>Мета: узагальнювати і закріплювати знання дітей про зовнішній вигляд тварин, та способи приготування їх до зими; учити називати дитинчат диких тварин; стимулювати до мовленнєвої діяльності; розвивати уяву, пам'ять,</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Дикі тварини»</p> <p>2. Складання загадок на тему «Дикі тварини»</p> <p>3. Пальчиковий театр «Коза-дереза»</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛІПС», 2007. 268</p>

		<p>образне мислення, зв'язне мовлення, театральні навички; виховувати пізнавальний інтерес і любов до живої природи.</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати і відгадувати загадки за опорною схемою; закріплювати вміння переказувати казку з опорою на мнемотаблицю; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи під час пальчикової гімнастики; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, під час мовних ігор.</p> <p>Словник: Збагачувати словник на тему «Дикі тварини» Називати рід іменників. Учити добирати антоніми.</p> <p>Теми для словника: Що це за звір?</p> <p>Звукова культура: закріпити вміння володіти силою голосу і темпом мовлення.</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити складати описові загадки про тварин.</p>	<p>4. Мовні ігри «Він, вона, воно», «Хто де живе», «Один-багато», «Хто у кого», «Добери риму», «Скажи навпаки»</p> <p>5. Слухання і переказування казки «Пан Коцький»</p> <p>6. Гра-імітація «Перетворення на дику тварину»</p>	<p>с. 2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с. 3. Мнемодоріжки для відгадування загадок 4. Мнемотаблиця до казки «Пан Коцький»</p>
«Комахи» III тиждень		<p>Мета: узагальнювати і закріплювати знання дітей про комах(ознаки, будова тіла, види);продовжувати знайомити з представниками світу комах рідного краю; учити правильно вживати слова-назви комах; розвивати спостережливість, пам'ять, увагу, логічне мислення; виховувати</p>	<p>1. Заняття з ознайомлення з природним довкіллям «Комахи»</p> <p>2. Слухання казки «Бджолина перемога» Н. Забіла</p> <p>3. Гра-міркування- «Комахи корисні, комахи шкідливі»</p> <p>4. Мовні ігри</p>	<p>1. Демонстраційний матеріал до теми «Комахи». 2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с. 3. Мнемотаблиця для складання описової розповіді</p>

		<p>турботливе ставлення до живої природи.</p> <p>Мнемотехніка: учити дітей складати описові розповіді за картиною; закріплювати вміння переказувати казку з опорою на мнемотаблицю; розвивати вміння розігрувати діалоги під інсценізації; спонукати до міркування і складання монологічних висловлювань;</p> <p>розширювати словниковий запас під час мовних ігор і складання описових розповідей за допомогою мнемосхем.</p> <p>Словник: поповнити словник на тему «Комахи», поповнити словник приказками.</p> <p>Зв'язне мовлення: складання невеликих описів-розповідей.</p>	<p>«Один багато», «Багато-один», «Що не домалював художник», «Скажи лагідно», «Найди пару»</p> <p>5. Інсценування «Бджілки на галявині»</p> <p>6. Складання описової розповіді «Маленька комашка»</p>	<p>«Маленька комашка».</p>
«Птахи IV тиждень	<p>Мета: поширити уявлення дітей про птахів узимку (чим живляться, як рятуються від ворогів); учити дітей виділяти характерні зовнішні ознаки птахів; активізувати словник узагальнюючими словами; розвивати спостережливість, уяву, пам'ять, логічне мислення; виховувати допитливість, бажання допомагати птахам взимку.</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати описову розповідь за опорною схемою; вчити дітей складати казку на задану тему за опорою на</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Птахи»</p> <p>2. Складання казки про птахів взимку</p> <p>3. Рухлива гра «Переліт птахів»</p> <p>4. Мовні ігри «Що це за пташка?», «Як сказати інакше?», «Опиши, а ми відгадаємо», «Зимуючі - перелітні»</p> <p>5. Інсценування «Біля годівнички»</p> <p>6. Складання описової розповіді «Не</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПКС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Мнемотаблиця для складання описової розповіді «Не журися, пташечко, скоро весна».</p> <p>3. Зображення для складання казки</p>	

		<p>ілюстративний матеріал; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи під час рухливої гри та пальчикової гімнастики; закріплювати навички інсценізації; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, під час мовних ігор.</p> <p>Словник: поповнити словник на тему «Зимуючі птахи» Збагачувати словник синонімами.</p> <p>Теми для словника: Як тебе звати, пташко маленька?</p> <p>Грамматика: 1) вживання іменників у родовому відмінку (кого немає- дятла...) 2) утворення дієслів від звуконаслідувальних слів (цвірінь-цвірінькати..)</p> <p>Звукова культура: продовжувати вчити дітей говорити з різною силою голосу, в різному темпі.</p> <p>Зв'язне мовлення: складати описові розповіді про птахів.</p>	<p>журился, пташечко, скоро весна»</p> <p>5. Пальчикова гімнастика: «Я взимку нагодую пташок»</p>	
Лютий	«Одяг» II тиждень	<p>Мета: закріпити знання дітей про зимовий одяг і взуття; формувати вміння розрізняти одяг дівчаток та хлопчиків, дітей і дорослих; розвивати логічне мислення, уяву, уважність, зв'язне мовлення; виховувати цікавість до всього, що оточує дитину, інтерес до художніх творів. Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати описову розповідь з опорою на</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Одяг. Взуття»</p> <p>2. Читання вірша М. Стельмаха «Забудько»</p> <p>3. Сюжетно-рольова гра «У крамниці одягу»</p> <p>4. Мовні ігри «Що з чого зроблено?», «4-й зайвий», «Одягни ляльку», «У</p>	<p>1 Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПІС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей.</p>

		<p>мнемосхему; закріплювати вміння переказувати зміст віршованого твору та казки з опорою на план-схему; закріплювати вміння заучувати чистомовки і лічилки за мнемодоріжками; закріплювати навички самостійно ініціювати мовленнєву діяльність під час сюжетно-рольових ігор; закріплювати навички інсценізації; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, під час мовних ігор.</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Взуття. Одяг»</p> <p>Теми для словника: Яке це взуття? Назви одним словом. З чого зроблено? Якого кольору?</p> <p>Граматика: учити правильно вживати назви взуття у однині та множині,</p> <p>Звукова культура: продовжувати вчити дітей говорити з різною силою голосу, в різному темпі.</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити дітей розігрувати інсценізації</p>	<p>кожної речі своє місце», «Коли ми це вдягаємо?»</p> <p>5. Інсценізація «Показ моделей»</p> <p>6. Розучування лічилок і чистомовок</p> <p>7. Заняття з ХМД «Переказ казки «Лисичка-сестричка і сірий вовк» дітьми з опорою на план-схему» (з попередньою роботою).</p>	<p>Харків : Основа, 2013. 32 с.</p> <p>3. Мнемодоріжки для розучування чистомовок і скоромовок.</p> <p>4. Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПКС», 2012. 268 с.</p> <p>5. Мнемодоріжки для розучування лічилок і чистомовок;</p> <p>6. Опорні план-схеми до вірша М. Стельмаха «Забудько» та казки «Лисичка-сестричка і сірий вовк»</p>
«Посуд» IV тиждень		<p>Мета: закріплювати знання дітей про назви посуду, його призначення; створювати розвивальне мовленнєве середовище, що передбачає занурення дитини в активну мовленнєву практику; розвивати вміння групувати предмети з</p>	<p>1. Заняття з ознайомлення з предметним довкіллям «Посуд»</p> <p>2. Розповідання вихователя з наочним матеріалом К. Чуковський «Федорине горе»</p>	<p>1. Демонстраційний матеріал до теми «Посуд».</p> <p>2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с.</p>

		<p>характерними ознаками; розвивати пам'ять, уяву, логічне мислення, увагу;</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати описову розповідь з опорою на мнемосхему; закріплювати вміння переказувати зміст віршованого твору з опорою на ілюстративний матеріал; закріплювати вміння заучувати скоромовки і лічилки за мнемодоріжками; закріплювати навички самостійно ініціювати мовленнєву діяльність під час сюжетно-рольових ігор; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, під час мовних ігор, удосконалювати артикуляційну моторику;</p> <p>Граматика: 1)учити узгоджувати слова в реченні вроді, числі, відмінку 2)вправляти у відмінюванні іменників у родовому відмінку множини.(з чого п`ють чай-з чашок)</p> <p>Звукова культура: розвивати мовне дихання; вчити говорити з різною силою голосу.</p> <p>Зв`язне мовлення: вчити переказувати казки, змінюючи їх закінчення</p>	<p>3. Сюжетно-рольова гра «Ляльки йдуть на чаювання»</p> <p>4. Мовні ігри «Що з чого зроблено?», «4-й зайвий», «Назви одним словом», «Що для чого»</p> <p>5. Розучування скоромовок і лічилок</p>	<p>3. Демонстраційні матеріали до вірша К. Чуковського «Федорине горе».</p> <p>4. Мнемодоріжки для розучування лічилок і скоромовок.</p>
Березень	«Мамине свято» І тиждень	<p>Мета: закріплювати у дітей вміння висловлювати свою любов матері, бабусі, вправляти у навичках публічних виступів; розвивати уяву, пам'ять,</p>	<p>1. Заняття з музичного розвитку «Свято весни»</p> <p>2. Слухання і переказування казки</p>	<p>1. Мнемотаблиці до оповідань В. Сухомлинського «Найласкавіші руки»</p> <p>2. Богуш А. М. Запрошуємо до</p>

		<p>зв'язне мовлення, театральні здібності; виховувати любов і повагу до матері, бабусі.</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей заучувати вірші і тексти пісень з опорою на мнемосхему; закріплювати вміння переказувати зміст казки за мнемотаблицею; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи під час психогімнастики і рухливих ігор; удосконалювати артикуляційну моторику і мовне дихання; закріплювати вміння добирати риму до слів, утворювати нові слова під час мовних ігор.</p> <p>Словник: збагачувати словник відповідно до теми</p> <p>Теми для словника: Моя мама...</p> <p>Якою справою допоможу.</p> <p>Грамматика: вправляти у вживанні іменників з прийменником «з».</p> <p>Звукова культура: вправляти у чіткості промовляння звуків</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити будувати речення з однорідними членами.</p>	<p>В. Сухомлинського «Найласкавіші руки»</p> <p>3. Психогімнастика «Я і сонечко»</p> <p>4. Мовні ігри «Скажи ласкаво», «Закінчи речення», «Ланцюжок слів», «Добери риму»</p> <p>5. Розучування вігальних віршів до свята та пісні Т. Волгіної «Тане лід, тане сніг»</p> <p>6. Рухлива гра «Кішка і кошенята», «Квочка і курчата»</p>	<p>розмови: навч.-метод. посіб та 16 картин / за ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид. Київ : Генеза, 2014. 48 с. + 16 картин.</p> <p>3. Мнемосхеми та мнемотаблиці для розучування віршів і текстів пісень для свята</p> <p>4. Мнемотаблиця до казки В. Сухомлинського «Найласкавіші руки», до пісні Т. Волгіної «Тане лід, тане сніг»</p>
	<p>«Будинок. Меблі. Оселя» II тиждень</p>	<p>Мета: розширювати та уточнювати уявлення дітей про будинки, їх спорудження та характерні ознаки; розвивати вміння дітей порівнювати два предмети, знаходити спільне та відмінне; розвивати цікавість дітей</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Оселя. Будинок. Меблі»</p> <p>2. Ляльковий театр. Казка, складена дітьми, з теми «У ведмедика гості».</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛІПС», 2007. 268</p>

		<p>до оточуючого середовища; виховувати бережливе ставлення до речей побуту.</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати описову розповідь з опорою на мнемосхему, вміння складати і відгадувати загадки; закріплювати вміння вільно вести бесіду з дорослими і однолітками на задану тему; під час сюжетно-рольових ігор закріплювати вміння самостійного вести діалог, відповідати на питання співбесідника, ініціювати мовленнєву діяльність; закріплювати навички театралізованої діяльності, вміння грати відповідно до заданої ролі; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, під час мовних ігор; закріплювати вміння складати казку за змістом почутого з опорою на ілюстративний матеріал.</p> <p>Словник: активізувати лексику з теми, сприяти збагаченню словникового запасу</p> <p>ГраMATика: стимулювати вживання прийменників у, на, в, до;</p> <p>Зв'язне мовлення: вчити дітей за зразком вихователя складати загадки;</p>	<p>3. Бесіда «Розкажи про свій дім»</p> <p>4. Мовні ігри «Що з чого зроблено?», «Порівняймо», «Добери слова родичі», «Скажи одним словом»</p> <p>5. Сюжетно-рольова гра «Допоможемо мамі прибрати у будинку»</p> <p>6. Складання загадок</p> <p>7. Заняття з ХМД «Складання ліричної казки за віршем К. Перелісної «Пролісок».</p>	<p>с.</p> <p>2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с.</p> <p>3. Богуш А. М. Запрошуємо до розмови: навч.-метод. посіб та 16 картин / за ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид. Київ : Генеза, 2014. 48 с. + 16 картин.</p> <p>4 Мнемодоріжки для складання загадок.</p> <p>5. Крутій К. Л., Кулинич О. П., Погрібняк Н. В. Конспекти занять із художньо-мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛІПС», 2012. 268 с.</p> <p>6. Ілюстративний матеріал до вірша К. Перелісної «Пролісок».</p>
Квітень	«Транспорт» I-II тиждень	Мета: активізація, уточнення та збагачення	1. Заняття з розвитку	1. Крутій К. Л., Котій Н. І.

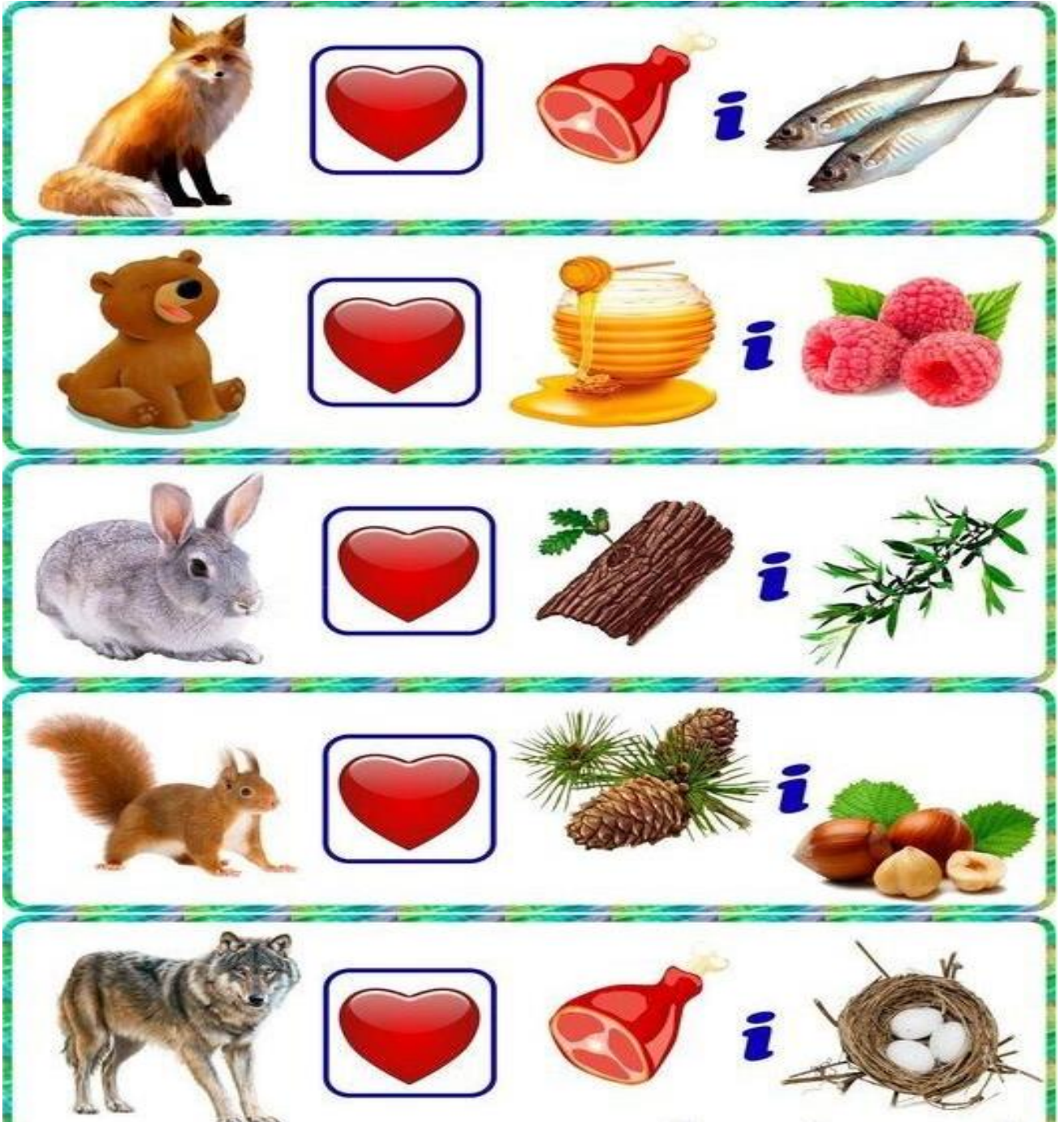
		<p>словникового запасу за темою: «Транспорт»; спонукання дітей до активного та виразного мовлення; виховання уваги до зверненого мовлення; прищеплювання навичок пояснювального мовлення; формування простих та поширених речень за допомогою запитань до малюнків;</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей розучувати вірш опорою на мнемотаблицю; закріплювати вміння складати монологічне висловлювання на задану схему з опорою на ілюстративний матеріал; під час сюжетно-рольових ігор закріплювати вміння самостійного вести діалог, відповідати на питання співбесідника, ініціювати мовленнєву діяльність; закріплювати вміння співвідносити слова і рухи під час рухливих ігор; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, під час мовних ігор;</p> <p>Словник: збагачувати словник на тему «Транспорт»</p> <p>Теми для словника: «У транспорті»</p> <p>Граматика: утворення слів за допомогою суфіксів (їхати-приїхати)</p> <p>Звукова культура: удосконалювати звуковимову.</p> <p>Зв'язне мовлення ,розвивати діалогічне</p>	<p>мовлення «Транспорт»</p> <p>2. Складання описової розповіді «Транспорт»</p> <p>3. Гра-міркування «Машини-наші помічники»</p> <p>4. Мовні ігри «Назви транспорт», «Четвертий зайвий», «Впізнай за описом», «Де медведик?»</p> <p>5. Сюжетно-рольова гра «Подорожуємо громадським транспортом», «На будівництві»</p> <p>6. Рухлива гра «Літаки»</p> <p>7. Розучування чистомовок, скоромовок</p>	<p>Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Чала Л. М. Опорні схеми для складання описових розповідей. Харків : Основа, 2013. 32 с.</p> <p>3 Мнемотаблиці до вірша К. Перелісної «В автобусі».</p> <p>4. Мнемодоріжки до чистомовок і скоромовок</p>
--	--	---	--	---

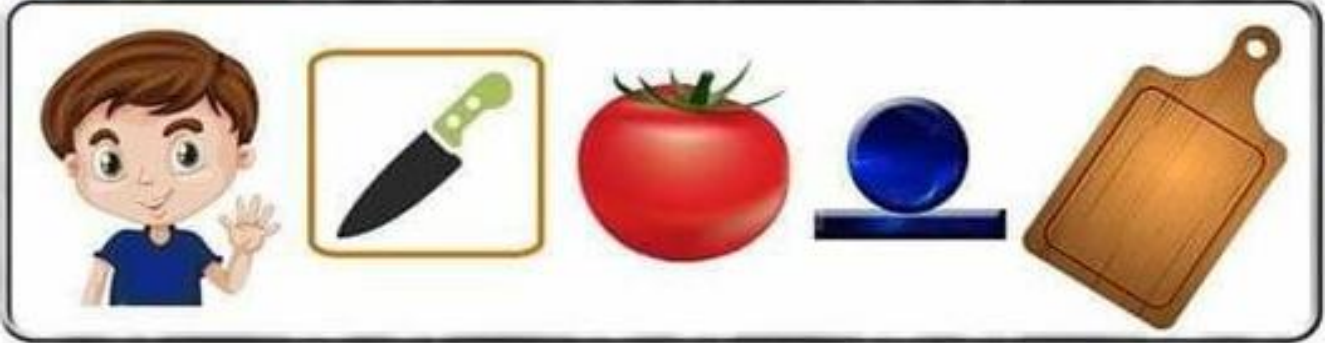
		мислення під час сюжетних ігор		
	«Професії» III тиждень	<p>Мета: вчити дітей орієнтуватися в назвах професій, зокрема називати трудові дії та знаряддя праці; розвивати логічне мислення, уяву; виховувати шанобливе ставлення до праці.</p> <p>Мнемотехніка: закріплювати вміння дітей складати описову розповідь з опорою на мнемосхему, вміння складати і відгадувати загадки; закріплювати вміння вільно вести бесіду з дорослими і однолітками на задану тему; під час сюжетно-рольових ігор закріплювати вміння самостійного вести діалог, відповідати на питання співбесідника, ініціювати мовленнєву діяльність; закріплювати вміння складати монологічне висловлювання на задану схему з опорою на ілюстративний матеріал; формувати граматичну і фонетичну правильність мовлення, розширювати словниковий запас під час мовних ігор.</p> <p>Словник: поповнити словник на тему «Праця та професії». Вчити добирати слова протилежного значення.</p> <p>Теми для словника: Які професії знаєте? Всі професії потрібні</p> <p>Синоніми: працювати-трудитись</p> <p>Антоніми: початок-</p>	<p>1. Заняття з розвитку мовлення «Професії»</p> <p>2. Гра-роздум «Що б сталося, якби ніхто не працював?»</p> <p>3. Бесіда «Професії моїх батьків»</p> <p>4. Мовні ігри «Хто що робить», «Кому що потрібно для роботи?», «Так чи ні?», «Здогадайтеся, хто що зробив», «Скажи навпаки», «Впізнай професію за описом»</p> <p>5. Сюжетно-рольова гра «У магазині», «У лікарні», «На будівництві»</p> <p>6. Складання описової розповіді за сюжетними картинами «Професії»</p> <p>7. Психогімнастика «Весняні промінчики»</p>	<p>1. Крутій К. Л., Котій Н. І. Конспекти занять із навчання української мови і розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. Запоріжжя: «ЛПС», 2007. 268 с.</p> <p>2. Богуш А. М. Запрошуємо до розмови: навч.-метод. посіб та 16 картин / за ред. А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. 2-е вид. Київ : Генеза, 2014. 48 с. + 16 картин.</p>

		<p>кінець.</p> <p>Грамматика: вчити утворювати назви людей за фахом у жіночому роді. Учити правильно узгоджувати слова в роді, числі і відмінку у реченнях.</p> <p>Звукова культура: розвивати фонематичний слух; вчити говорити з різною силою голосу.</p> <p>Зв'язне мовлення: розвивати вміння складати описові розповіді</p>		
--	--	---	--	--

Додаток Б

**Мнемодоріжки для складання речень
(формування правильності синтаксичної будови речень та вживання
відповідних граматичних форм слів)**

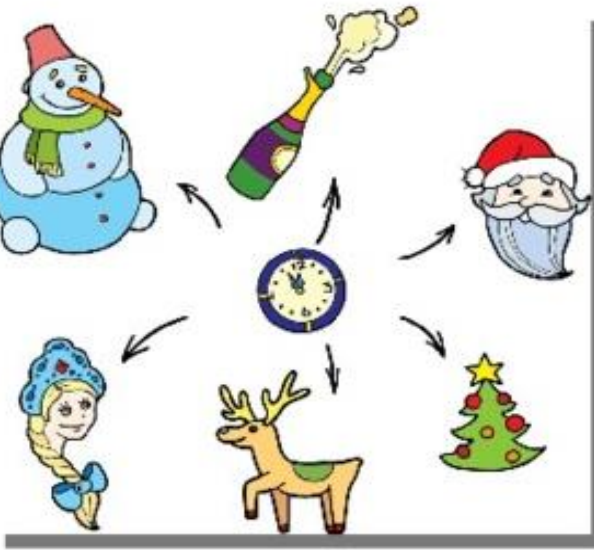

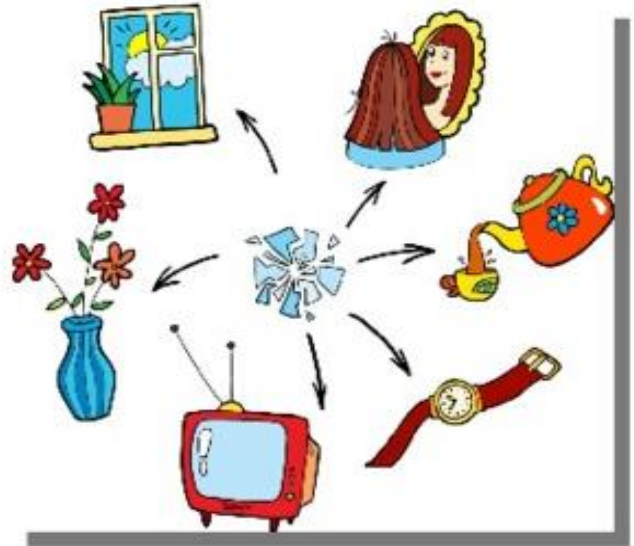
Додаток В

Прийом «Асоціації»

Загальноприйняті

По звуку

За смаком

Продукти харчування

На дотик

Добір прикметників, складання речень

Додаток Г

Розучування скоромовок, прислів'їв, лічилок

			
Миші в шафі шаруділи			
			
Шість шарфів шерстяних з'їли			

Подивіться на Іринку...

		
Подивіться	на Іринку	їсть
		
Іринка	мандаринку.	З'їсть
		
Іринка	мандаринку-	шкірку викине в корзинку.

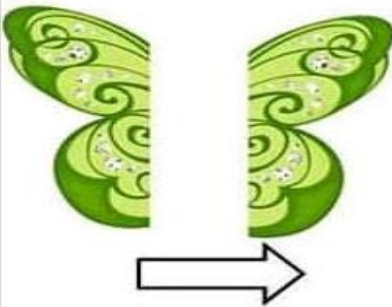

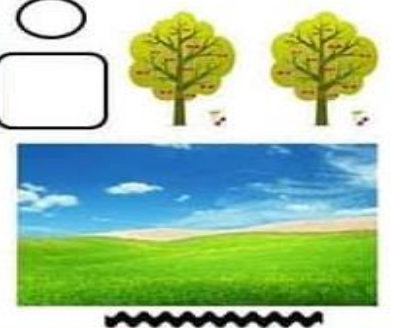
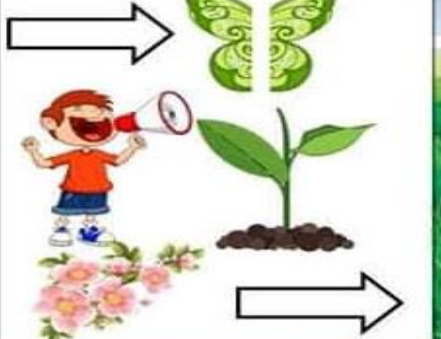
Овочева лічилка

1		2	
ОДНА —	велика диня,	а он ДВА	буряки.
3		4	
ТРИ баклажани	сині,	ЧОТИРИ огірки.	А далі теж не пусто:
	5	6	
червоних	П'ЯТЬ перчин,	ШІСТЬ качанів	капусти,
	7	8	
солодких	СИМ перчин.	Це — ВІСІМ	помідорів
9			
та ДЕВ'ЯТЬ картоплин,	а у вінку	повисли аж ДЕСЯТЬ	цибулин.

Додаток Д

Розучування віршів

<p>Водій автобуса щоранку, На зупинці біля ганку. Діточок везе до школи, Не спізнється ніколи!</p>			
			

<p>Весна-красна надходить, Свої крила підводить, Над полями та гаєм, Над вишневими садами, Над левадами студеними Віє крилами зеленими. Каже: «Земле, пробудься, Квітом чистим одягнися!»</p>		
 		

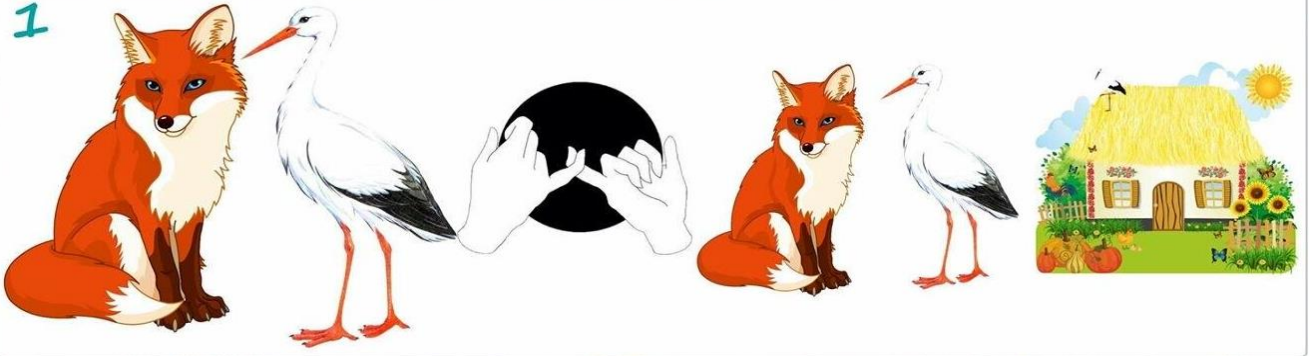
Додаток Е

Розповідання казок

Лисичка та журавель

1

2

3

4

Додаток Ж

Складання описових розповідей

Розкажи про пори року

			
Яка пора року?	Яка погода?	Що відбувається з рослинами?	Як працюють дорослі?
			
Як змінюється одяг?	Що відбувається в житті тварин?	Що відбувається в житті птахів?	Дитячі забави

Розкажи про дерево

		
Що це?	Висота дерева?	Будова дерева?
		
Форма листя?	Які має плоди?	Яку користь приносить людині?